
THE LIBRARY OF CONGRESS
1800

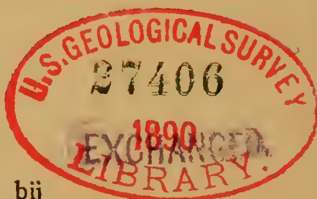
KORTE BESCHRIJVING
VAN DE
ONTDEKKING
EN DER VERDERE
LOTGEVALLEN
VAN
NIEUW-NEDERLAND,
WELEER EENE VOLKPLANTING VAN HET GEMEENEBEST DER VEREENIGDE NEDERLANDEN IN AMERICA,

door

Mr. *N. C. LAMBRECHTSEN*
VAN RITTHEM,

RIDDER DER ORDE VAN DEN NEDERLANDSCHEN LEEUW, PRESIDENT VAN HET ZEEUWSCH GENOOTSCHAP DER WETENSCHAPPEN.

Te MIDDELBURG, bij
S. VAN BENTHEM,
Drukker van het Zeeuwsch Genootſchap der Wetenſchappen, MDCCCXVIII.

AAN

HET ZEEUWSCH GENOOTSCHAP DER WETENSCHAPPEN,

DE TWEEDE KLASSE VAN HET KONINKLIJK NEDERLANDSCH INSTITUUT,

DE KONINKLIJKE ACADEMIE DER WETENSCHAPPEN EN FRAAIJE LETTEREN TE BRUSSEL,

DE MAATSCHAPPIJ VAN NEDERLANDSCHE LETTERKUNDE TE LEIDEN,

EN AAN

HET GESCHIEDKUNDIG GENOOTSCHAP TE NEW-IJORK

UIT

UIT EERBIEDIGE ERKENTENIS

ZIJNER BETREKKING

EN

TEN BEWIJZE VAN

HOOGACHTING

AANGEBODEN

DOOR

DERZELVER MEDE-LID

N. C. LAMBRECHTSEN

VAN RITTHEM.

KORTE BESCHRIJVING

VAN DE ONTDEKKING EN VERDERE LOTGEVALLEN VAN

NIEUW-NEDERLAND

IN *AMERICA.*

INLEIDING.

Zoo dikwijls ik mij de luisterrijke tijdvakken onzer Vaderlandſche geſchiedenis voor den geest ſtel, of mij herinner de heldendaden der Voorouderen, kan ik niet ontveinzen door derzelver overdenking zoo zeer bekoord te worden, dat zij mijne geheele ziel als 't ware inneemt en mijne nieuwsgierigheid en weetlust op eene betooverende wijze gaande houdt.

De groote ligchamen der Oost- en West-Indiſche Maatſchappijen, die zoo veel rijkdom het Vaderland aanbragten, waren de gelukkige gevolgen van ſtoute en dikwijls gewaagde ondernemingen, die echter de namen der edele

Vaderlanderen, die dezelve bestuurden of uitvoerden, voor eeuwig der vergetenis onttrokken hebben.

Om de magtige benden van Filips het hoofd te bieden was er geld, 't geen toch de zenuw des oorlogs is, van nooden. En wat kon men dus beter doen, dan, den raad volgende van den Franschen Admiraal de Coligny, het geluk ter zee te beproeven en den vijand af te nemen, 't geen hij met levensgevaar en groote onkosten in verre landen gehaald had? Dit ondernamen de Watergeuzen met het gelukkigst gevolg, gelijk bekend is. Anderen verkozen zelfs op vreemde kusten den vijand te bestoken, hem daar zijne schepen en bezittingen te ontnemen, en volksplantingen te stichten, waar tot dus ver de naam der Nederlanderen onbekend was. Geleerd ter verdediging van de goede zaak der vrijheid, nu eenmaal stout en gelukkig ondernomen, en begerig om te deelen in de winsten, die de overzeesche gewesten dezen Volken ruimschoots aanboden, belaagden zij hen in alle Werelddeelen.

Het Zeevolk was nu niet meer een hoop schamele visschers, zeeroovers of gelukzoekers: maar zij waren krijgslieden, te land en ter zee gehard, onder de *Boisot's*, de *de*

Moo-

Mooren en andere Zeevoogden opgevoed, tuk op roof, met den haat tegen Spanje en den geloofsdwang, gereed alles te ondernemen.

Zulk volk bewoonde onze Zeeſteden.— Moesten er Oorlogſchepen of Kapers worden uitgerust tegen den vijand, of Viſchers uitgezonden, om de weldaden der Noord- Atlantiſche- of IJs-zeeën in te zamelen; waren er ervaren Stuurlieden of rappe bootsgezellen noodig; hier in dit kweekſchool vonden de Kooplieden, zoo wel als de Staten, altijd eenen gereeden en ruimen voorraad.

Zeer velen kwamen wel om in deze hagchelijke togten: doch de Zeeſteden verloren niets van hare bevolking; zij werden integendeel de toevlugt van andere Natiën, die onder den ijzeren ſchepter van geweld en gewetensdwang zuchtten, doch, deels door de voordeelen van den Koophandel en Scheepvaart, deels door uitzichten op verdraagzaamheid in den Godsdienst bekoord werden. Hoe menige geſlachten, den Hervormden Godsdienst toegedaan, kwamen er niet over uit Vlaanderen en Henegouwen, kerkgemeenten ſtichtende, die nog hunnen naam dragen en met hunne deugd en nijverheid ook hunne Fabrieken en Koophandel overbrengende! Hoe menige Engelſchen

zochten zelfs eene wijkplaats in het verdraagzame Nederland, om zich aan de Bisſchoppelijke magt en ondragelijke overheerſching te onttrekken!

Het behoort niet tot mijne taak verſlag te doen van den aanleg, den voortgang en de lotgevallen der Maatſchappijën van Koophandel in ons Vaderland, bijzonder niet van die der magtige ligchamen der Oost- en West-Indiſche Maatſchappijën: verſcheiden Schrijvers toch hebben die roemruchtige ondernemingen geboekſtaafd, en de gedachtenis bewaard van vele dappere Nederlanders, die, of door de ontdekking van onbekende kusten, of door de verovering van overzeeſche Landſtreken de rijkſte bronnen van handel geopend hebben.

De Oost-Indiſche Maatſchappij was zekerlijk gelukkiger dan de West-Indiſche. — De laatſte had wel in Braziliën aanzienlijke veroveringen gedaan; maar moest eindelijk alles aan de Portugezen, de eerste veroveraars, wedergeven. In Noord-Amerika had zij zulk eéne uitgeſtrekte Landſtreek in bezit, dat zij er te regt den naam van *Nieuw-Nederland* aan gaf: maar ook deze moesten de Nederlanders ten laatsten inruimen aan de Engelſchen, die er zich vestigden en dus *Nieuw-Nederland* voor *Nieuw-Engeland* deden wijken.

Om

Ontdekking van Nieuw- Nederland.

De lotgevallen der Nederlandſche bezittingen in Brazil en langs de kust van Guiana zijn door verſcheiden onzer Nederlandſche Geſchiedſchrijvers aangeteekend: maar wat is de rede, dat wij zoo weinig, althans aaneengeſchakeld en naar tijdsorde, weten van de lotgevallen van *Nieuw-Nederland*, hoezeer die ſchoone en uitgeſtrekte landſtreek meer dan vijftig jaren in het bezit der Nederlanden geweest zij? Waarom vindt men er zoo weinig aanmerkelijks van geboekt in de Registers der West-Indiſche Maatſchappij, voor zoo verre althans ter mijner kennis gekomen is? Of was het de Kamer Amſterdam alleen, die den handel op *Nieuw- Nederland* dreef en beſtuurde, terwijl Zeeland dien op Brazil zich meestendeels aantrok? Ik ben geneigd dit te gelooven, omdat ik verſcheidene ſporen vind van den naijver der Hollandſche Koopſteden over den handel der Zeeuwen: aan welke ongelukkige neiging ook, naar de aanmerking van onzijdige Geſchiedſchrijvers, het verlies van *Brazil* is toe te ſchrijven, daar de Hollanders weigerden deze Kolonie te onderſteunen, ſchoon er de Zeeuwen ernstig op aandrongen.

Wat hiervan zij, het lust mij mijne aandacht op die ſchoone en gezegende Landſtreek in Noord-Amerika, weleer *Nieuw-Nederland* genoemd, te vestigen en naar mijn vermogen eene korte beſchrijving te geven van derzelver ontdekking, beplanting en verdere lotgevallen, tot den tijd, waarop zij haren ouden naam met dien van *Nieuw-Engeland* verwisſeld heeft.

Ik zal mij hiertoe bedienen van de verhalen der geloofwaardigſte Geſchiedſchrijvers, en, uit vergelijking van het een en ander, met in acht neming der tijdsorde, mijn ontwerp trachten te voltooijen.

Veel nuts had ik mij in dezen arbeid voorgeſteld van een werkje, dat zeldzaam voorkomt en ten opſchrift heeft *Beſchrijving van Nieuw-Nederland (gelijk het tegenwoordig in ſtaat is) door Adriaan van der Donck, beider regten Doctor, die tegenwoordig noch in Nieuw-Nederland is:* met Bijlagen en een kaartje, te Amſterdam ten tweede maal gedrukt in het jaar 1656. Maar het heeft niet voldaan aan mijne verwachting, daar het voornamelijk behelst eene beſchrijving van de voortbrengſelen van den grond, de luchtſtreek, de zeden der wilden, dieren, enz. en de lezer ſlechts, ten aanzien van het bezitregt onzer Natie op Nieuw-

Ne-

Nederland, verwezen wordt naar zeker *Vertoog der Gemeente van Nieuw-Nederland*, met den druk bekend gemaakt, terwijl de ſchrijver nog verder gewag maakt van een *Tractaatje over de Noord-rivier* en eenen *Brief van Johannes Megapolenſis Junior*, voormalig Predikant in de Kolonie *Renſselaarswijk:* dan deze drie ſtukken heb ik, in weerwil van menigvuldige pogingen, geenszins in handen kunnen krijgen. (1)

Het werkje van *A. van der Donck* behelst nogtans eenige bijzonderheden en is verſierd met een Kaartje, dat om de Hollandſche benamingen, daarin voorkomende, aanmerking verdient.

De Koophandel op Indië, wiens rijke voortbrengſelen tot dus ver uit Portugal plagten aangevoerd te worden, was vóór het einde der zestiende eeuw begonnen. Men voer langs de Kaap de Goede Hoop op Indië en vervolgens op China. Voordeelig waren de eerste beginſelen: maar de reis om hare langdurigheid verdrietig. De Zeeuwen hadden, reeds vóór de Amſterdammers, beproefd, om de vaart naar Indië te openen door het Noorden

 en

(1) Dit werkje van VAN DER DONCK is te vinden in de Bibliotheek der Leidſche Academie.

en langs de Straat Waijgats.(2) De onderneming viel eens en andermaal vruchteloos uit. *Jacob Heemskerk*, door groote belooningen aangemoedigd, ondernam, in het jaar 1596 den togt voor de derde maal, doch met eenen even ongelukkigen uitſlag!

Nu gaf men in ons Vaderland voor eerst den moed op, om langs eenen zoo gevaarlijken weg, naar Indië te ſtevenen; ſchoon men er hier, even min als in Engeland, niet volkomen van ſchijnt afgeſchrikt te zijn. (3)

Henrij hudson, *door de Nederlandſche O. I. Compagnie uitgezonden*, *ontdekt* Nieuw - Nederland.

Onder de Engelſche waaghalzen bevond zich zekere *Henry Hudſon*, die zich in het jaar 1609, aan de Bewindhebberen der Nederlandſche Oost-Indiſche Maatſchappij aanbood, om nogmaals door het Noorden of Noord-Oosten

(2) Vergelijk het belangrijk onlangs uitgekomene werk van den ijverigen SCHELTEMA genoemd *Rusland en de Nederlanden* I D. bl. 41 en 42.

(3) Vergelijk WITSEN *reis naar Tartarije* II. D. bl. 899. *Hollandſche Mercurius* 1664, bl. 155.
DE RIJMER *acta publ. Regum Angl. T.* VII. *P.* 2. *p.* 136.
ROBERTSON *geſchiedenis van America*, V. D. bl. 12.

Oosten den weg naar China te zoeken. *Hudſon* was buiten twijfel een zeer geſchikt perſoon voor eene onderneming van dit gewigt. In het jaar 1607 had hij reeds voor rekening van eenige Engelſche Kooplieden den togt naar het Noorden ondernomen, en het Eiland *Spitsbergen*, bevorens door de Hollanders ontdekt, op nieuw aangedaan, en zoo zeer het vertrouwen verdiend van zijne Meesters, dat zij hem in het volgende jaar andermaal in zee zonden met hetzelfde oogmerk, hetgeen nogtans weder even ongelukkig uitviel. (4)

Verſchillend waren de neigingen van het Beſtuur der Nederlandſche Oost-Indiſche Maatſchappij omtrent *Hudſon's* voorſtel. De Zeeuwſche Bevelhebberen verklaarden er zich tegen, afgeſchrikt waarſchijnlijk door den ongelukkigen uitſlag der voorgaande togten, waaromtrent zij door hunnen ambtgenoot *Balthazar Moucheron*, die reeds voorlang den handel op het Noorden gedreven had, konden onderrigt worden. (5) Het was, zeiden

 zij

(4) De Journalen dezer beide reizen van Hudson zijn uit PURCHAS PELGRIMS *vol.* III. *p.* 567—610. Lond. fol. ed. 1625 overgenomen in *the Collections of the New-York Historical Society*, Vol. I. p. 61—102.

(5) *Balthaſar Moucheron*, was een der eerste oprichters van de Oost-Indiſche Maatſchappij niet alleen, maar ook een der

zij, eene enkele geldverſpilling; wilden bijzondere Kooplieden het wagen, zij mogten het lijden; mits er de Maatſchappij geene ſchade bij leed. Met dit al weigerden de Amſterdamſche Bewindhebberen van hun voornemen af te zien, en zonden *Henry Hudſon*, in het zelfde jaar 1609. met het Jagt de *Halve Maan* (6), bemand met zestien of achttien koppen, deels Hollanders, deels Engelſchen in Zee. Den zesden van Grasmaand 1609 vertrok dit vaartuig uit Texel, zeilende naar het Noorden. Op de hoogte van Nova Zembla wegens het ijs verhinderd door te varen, wendde men naar *Terreneuf* en voorts naar *Acadia* of *Nieuw- Frankrijk*, tot zij eindelijk in eene Baai vervielen, dus ver niet bezocht, dan door de Franſchen, die er jaarlijks kwamen, om van de Wilden huiden en pelterijen te koopen. *Hudſon*, ongenegen om die verkleumde landſtreek aan te doen, koos weder zee, en vond, Z.W. ſturende, Land, 't geen men eerst dacht een eiland te zijn, doch naderhand erkende voor een deel van

der eerste Kooplieden uit Zeeland op Moscovie. Zijn naam is vereeuwigd in de rivier, die de *Moucheron's*-*rivier* genoemd en aan wier oever Archangel geſticht is.

(6) In de Notulen der Vergadering van XVII, wordt dit Jagt *de Goede Hoop* genoemd.

van den vasten wal, Kaap *Kod* genoemd. (7)

De nijvre Zeevoogd, ſchoon in Engeland geboren, gevoelde te zeer zijne betrekking op de Hollandſche Oost- Indiſche Maatſchappij, die hem ter ontdekking had uitgezonden, dan dat hij aarzelen kon den naam van zijn aangenomen Vaderland te geven aan de door hem gevonden Landſtreek. Hij noemde dezelve *Nieuw-Holland*: dan, niet verkiezende in deze ſtreken te blijven, koos *Hudſon* weder zee, volgende zijnen weg Zuid-Westelijk, tot dat hij op de hoogte van 37 graden 15 minuten vlakke kust vond, welke hij in tegenovergeſtelde rigting volgde; bij deze gelegenheid ontdekte hij eene baai, waarin verſcheiden rivieren uitliepen, die buiten twijfel de mond der Zuid-rivier, naderhand *Delaware* genoemd, zal geweest zijn, hebbende eenen uitſtekenden hoek, die toen of naderhand den naam van Kaap *Hinlopen*, naar den geſlachtnaam denkelijk van den eerſten ontdekker, heeft gekregen. Nu zeilde men de baai weder uit, volgende de kust N. O. tot op de hoogte van 40 graden 18 minuten, alwaar tusſchen *Barndegat* en *Godinspunt* (naderhand dus mede genoemd; naar

(7) ROBERTSON, V. D. bl. 42.

naar hem, die het eerst deze Kaap ontdekt had) eene goede ankerplaats gelegenheid gaf, om het land te verkennen, en gemeenschap te maken met de ingezetenen. — Hiermede echter was de weetlust van *Hudson* geenszins voldaan. Men koos weder zee, de kust volgende in dezelfde strekking, tot dat men den mond eener groote Rivier ontdekte, toen bij de schepelingen de *Noord-rivier*, en naderhand naar den naam des eersten ontdekkers, *Hudsons-rivier* genoemd.

Zoo ver het mogelijk was, dat is tot op de hoogte van 43 graden, voer men den stroom op, maakte kennis met de Inboorlingen en hield zich, naar al het geen zij konden oordeelen, volkomen verzekerd, dat deze Rivier en Landstreek, nimmer te voren door eenige Europeanen waren bezocht geweest. Of zij echter zich hierin misgist hebben of niet, durf ik niet beslissen. De Heer *S. Miller* D. D. een der leeraars van de eerste Presbijteriaansche Kerk te New-IJork en Lid van de Geschiedkundige Maatschappij aldaar, heeft in eene Redevoering, bij die Maatschappij in het jaar 1809 gedaan, verhaald, dat *John de Verrazzano*, een Florentijner, die in dienst was van den Franschen Koning *Francois*

den

den I., in het jaar 1524 met het ſchip den Dolfijn, de vaste kust van Amerika op de hoogte van 31 graden zoude ontdekt en verder dezelve gevolgd hebben, tot op de hoogte van 41 graden: dat hij eene ruime golf, bevattende vijf eilanden, zoude zijn binnengeloopen, welke men, naar de meeste waarſchijnlijkheid, houden mag voor die van het tegenwoordig *New-York*: dat hij aldaar vijftien dagen gelegen en met de inlanders veel omgang gehouden zoude hebben: beroepende zich de eerwaarde Heer *Miller* op het Reis-journaal van *Verrazzano* van 8 Julij 1524, door hem uit *Hackluyt's Voyages* Vol. II. p. 295—300 overgenomen; hetgeen, zoo wel als het Voorſtel van den Heer *Miller*, is te vinden in *the Collections of the New-York Historical Society*, Vol. I. p. 19—60.

Zeker is het, dat *van der Donck*, die verſcheiden jaren in Nieuw-Nederland gewoond heeft, ſtaande houdt, dat hij de oudste Inboorlingen, die nog heugenis droegen van de aankomst van 't ſchip de *Halve Maan* in het jaar 1609, meermaals had hooren zeggen, dat, vóór de komst der Nederlanders, zij volstrekt onkundig waren van het beſtaan van eenige andere Natie buiten de hare: dat zij het

het ſchip voor eenen grooten visch of zee-monster hadden aangezien, enz. (8)

De getuigenisſen echter van dezen ſchrijver, zoo wel als van *Hudſon* zelf, maken de landing van *Verrazzano* in de baai van het tegenwoordig *New-York* niet onmogelijk, daar die gebeurtenis reeds vijf en tachtig jaren vroeger zoude moeten zijn voorgevallen, en door de uitſterving van een geheel geſlacht reeds kon vergeten zijn.

Wat hier ook van zij, voldaan met deze ontdekking, beſloot de wakkere *Hudſon* terug te keeren naar Amſterdam, en aan Bewindhebberen van zijne reis en ontdekking verſlag te doen.

De reis was gelukkig: maar, de Engelſche kusten genaderd zijnde, ontſtond er muiterij onder de ſchepelingen, waaronder vele Engelſchen waren. Zij noodzaakten den Schipper te Dartmouth binnen te loopen, vanwaar het gerucht van zijne ontdekkingen ſpoedig de Hoofdſtad bereikte.

Niets kon meer ſtrijden met de oogmerken van Koning Jacobus, dan den Nederlanderen voordeelen te gunnen uit overzeeſche Volkplan-

(8) VAN DER DONCK *Beschr. van Nieuw-Neder!.* Bl. 3.

plantingen, daar hij, in navolging van Koningin Elifabet, die zaak ten voordeele zijner eigen onderdanen ernstig ter harte nam. Men zag in *Hudfon* eenen man van gewigt, en verbood hem de reis naar Amfterdam te vervolgen, voornemens zijnde om zelf eerlang van zijnen dienst gebruik te maken.

Het is mij nogtans niet gebleken, dat door *Hudfon* de togt naar de Zuid- of Noord- rivieren herhaald is: maar wel, dat hij in het jaar 1610 eene Zee-engte ontdekt heeft ten noorden van *Terra Labrador*, door hem *de Straat van Hudfon* genoemd, en eene groote baai ten zuiden van Canada, aan welke hij den naam gaf van *Hudfons-baai*. Deze was 's mans laatfte reis. Hij werd met zijnen zoon en nog vijf mannen door het muitend fcheepsvolk in eene opene boot aan de zee ten prooi gegeven, zonder dat men immer iets van zijn lot vernomen heeft. (9)

Verflag van de gedane ontdekking.

Het fchip *de Halve Maan*, te Darmouth eeni-

(9) BURK *Histoire des Colonies Européennes dans l'Amérique*, P. II. p. 326. RAIJNAL *Wijsg. en Staatk. Gefchied.* VI. D. bl. 289. Men vindt een uittrekfel van het Journaal van Hudfons laatste reis in *the Collections of the New-York Historical Society*, T. I. p. 146—158.

eenigen tijd opgehouden, kreeg eindelijk vrijheid om naar het Vaderland terug te keeren; alwaar het in 't begin van het jaar 1610 aankwam.

En nu ontvingen Bewindhebberen een zoo voordeelig berigt van de door Hudſon ontdekte landſtreken, dat zij zich wegens de mislukking van het hoofd-oogmerk der reis, de vaart naar Indië door het Noorden, meenden te kunnen troosten.

De Laat, een der Hollandſche Bewindhebberen van de West-Indiſche Maatſchappij, die in het jaar 1624 eene *Beſchrijving der West-Indien* met den druk gemeen maakte (10), heeft een gedeelte van *Hudſon*'s reis-verſlag bewaard, en ons alzoo met de landſtreek van *Nieuw-Nederland*, derzelver inwoners, luchtſtreek en voortbrengſelen van den grond bekend gemaakt.

Gelijk andere landſtreken, waarin nog geen Europeanen waren doorgedrongen, lag het nog in den ſtaat der natuur, zoo als de hand des Scheppers het gevormd of onbekende voorval-

(10) DE LAAT *loco cit.* Bl. 100. VAN METEREN *Nederl. Hist. f.* 626. Bij eerstgemelden Schrijver vindt men ook een kaartje, ten opſchrift hebbende: *Nova Anglia*, *Novum Belgium et Virginia*.

vallen het gelaten hadden. Onmetelijke bosschen, zoo oud als de wereld, bedekten met talrijke moerasſen den grond. Langs de rivieren leefden Wilden, die zich dekten met de huiden der dieren, in groote menigte in de bosſchen vermenigvuldigende. Deze kostbare pelterijen, waarop de weelde in Europa zooveel prijs ſtelde, waren de eerſte voorwerpen van handel. Voor den ſcheepsbouw leverden diezelfde bosſchen eenen onuitputbaren voorraad. De grond was vruchtbaar boven alle denkbeeld, vooräl langs de rivieren, wanneer zij, buiten hare oevers getreden, een vetachtig ſlijk nalieten. Niet alleen vond men er Indiaanſche tarwe, maar ook druiven en boomvruchten. De rivieren boden visch aan van allerlei aard, en de aangrenzende zeeën kabeljaauw, tonijnen en walvisſchen. Kortom, *Nieuw-Nederland* (om *Hudſon's* eigen woorden te gebruiken) was het ſchoonſte land, dat men met voeten betreden kon: het volk goed, vreedzaam en dienstvaardig: de luchtſtreek nabij de onze komende: zoo dat dus Nieuw-Nederland voor onze Natie zeer geſchikt was, om bewoond te worden, waaraan niets, dan tam vee, ſcheen te ontbreken.

Verſcheidene ſtammen van Wilden bewoonden deze woeste landouwen, in eenen eeuwigen oorlog tegen elkander. Van de jagt levende, zworven zij rond door de onmetelijke vlakten van America, om, met de vachten van bevers, otters en andere dieren beladen, naar de oevers der rivieren en baaijen weder te keeren, daar zij de Nederlandſche planters en ſchepelingen gereed vonden, om, tegen andere gerijſelijkheden, deze, toen in Europa zeer geachte pelterijen, te verwisſelen.

Nadere Vaart op Nieuw-Nederland in 1610 *en* 1614.

Het gunstig verſlag van Hudſon nopens de landſtreken, door hem in America bezocht, werd in het Vaderland, met welgevallen vernomen, en ontvonkte al ſpoedig den ijver van ſommige Kooplieden, om een ſchip derwaards te zenden; het geen in het jaar 1610 werd bewerkſtelligd. Zij vervoegden zich ook bij de Algemeene Staten der Vereenigde Nederlanden, verzoekende daartoe vrijheid en aanmoediging; zoo als dan ook Hunne Hoogmogenden, bij een Plakaat van den 27en van Lentemaand 1614, aan dit verlangen voldeden; vergunnende den

Ont-

Ontdekkers van tot dus ver onbekende landen, om, behalve nog andere voordeelen, vier reizen daar op te mogen doen, met uitfluiting van alle anderen. (11)

Hendrik Christiaanfe en *Jakob Helkens* fchijnen de eerften geweest te zijn, die, uit krachte van dit Oktrooi, de vaart naar *Nieuw-Nederland* hebben ondernomen, gevolgd of bijgeftaan door *Adriaan Blok*, *Godin*, en anderen. (12)

In het jaar 1614 bouwden zij eene kleine fterkte op een eiland aan de westzijde der Noord-rivier; gering wel in zich zelve, nogtans genoegzaam, om de planters en hunnen handel te befchermen en de inboorlingen in bedwang te houden.

Het fort was omringd door eene gracht van 18 voeten breed, voorzien van twee ftukken kanon, twaalf fteen-ftukken, en tien à twaalf mannen, onder bevel van bovengemelden *Hendrik Christiaanfe*, en, bij zijne afwezigheid, van *Jakob Helkens*.

 Vol-

(11) *Groot-Plakaatboek*, I. D. f. 563.

(12) *Hendrik Christiaanfe* en *Adriaan Blok* hebben ieder hunnen naam gegeven aan twee eilanden langs de kust van America. De twee kapen der Zuid-rivier zijn naar zekeren, waarfchijnlijk *Jelmer Hinlopen*, (vergelijk *Scheltema* l. c. I D. bl. 53) en *Kornelis Jakobfe Meij*, *Kaap-Hinlopen* en *Kaap-Meij* genoemd, en de West-kaap der Noord-rivier *Godins-punt*.

Volgens het verhaal van *de Laat* (13) zoude de Compagnie, op ſpeciaal Oktrooi van de Algemeene Staten, zich hier gevestigd en deze vastigheid gebouwd hebben in het jaar 1614. Daar echter de West- Indiſche Maatſchappij eerst in het jaar 1621 oktrooi verkregen heeft, zal men denkelijk hierdoor verſtaan moeten eene gemeenſchap van kooplieden, die handel dreven op de West- Indiën, en aanleiding hadden gegeven tot de nadere oprigting der Maatſchappij.

Vestiging der Zweden in Nieuw-Nederland.

Wanneer de Zweden deze ſtreken voor het eerst bezocht hebben, blijkt niet duidelijk. Volgens *Sprengel* (14) zouden zij, in het jaar 1631, zich aan de beide oevers der Zuid-Rivier hebben nedergeſlagen, terwijl *Raijnal* zulks bepaalt omtrent het jaar 1636. (15)

Burk ſtelt de Zweden in éénen rang met de Hollanders, zeggende: *On ignore en quel temps les Suédois et les Hollandois s'établirent pour*

(13) DE LAAT *Beſchr. van West-Ind.* f. 106.

(14) SPRENGEL *Geſch. der Europeërs in America*, I. D. bl. 93.

(15) RAIJNAL *loco cit.* VI. D. bl. 382.

pour la première fois dans l'Amérique Septentrionale : mais il est certain, que leur Coloniё est postérieure à notre établissement de la Virginiё et antérieure à celui de la Nouvelle Angleterre. Les Suédois, dont la marine étoit peu considérable, eurent à peine jetté les premiers fondemens d'une Coloniё, qu'ils l'abandonnèrent. Les habitans, se trouvant sans appui et sans secours, s'estimèrent heureux de se joindre aux Hollandois, qui s'ÿ étoient établis sur un meilleur plan, et de se soumettre aux Etats Généraux. (16)

Ook erkent de ſchrijver van *'t Brittanniſch Rijk in America* (17), dat de eerſte Europeanen, die zich in *Jerſeij* nederſloegen, Zweden waren, die er eenige kleine ſterkten bouwden, als: *Christiania*, *Helsingburg* en *Gothenburg*, en dat hunne meeste bezittingen lagen op de grenzen van Penſijlvaniën, tegen over *Helſingburg*. (18)

Volgens 't verhaal van *Thomas Campanius Holm*,

(16) Burk *l. c.* T. II. p. 207.

(17) Britt. *Rijk in America*, pag. 113.

(18) Dit *Helſingburg* wordt op onze Kaarten verkeerdelijk *Elzenburg* genoemd. Ook vindt men nog andere Zweedſche koloniën of plantaadjen aan de Westzijde der Zuid-rivier, als: *Finland*, *Upland*, *Gripsholm*, *Nieuw-Vaſa*, enz.

Holm, wiens grootvader predikant was geweest onder de eerste Zweedfche planters in America, zoude de eerste vestiging der Zweden aldaar plaats gehad hebben onder de regering van Gustavus Adolphus, die, op de gunftige voordragt hem gedaan, op den 2 Julij 1626 Oktrooi verleende tot oprigting eener West-Indifche Maatfchappij, met oogmerk, om ook op *Nieuw-Zweden* (zoo als de fchrijver het noemt) te varen.

De eerste planters leiden zich, naar luid van dit verhaal, toe, om in vrede te leven met de Inlanders, koopende daarom van hen al het land tusfchen Kaap Hinlopen en den grooten waterval der Zuid-rivier, terwijl de Engelfchen, op de voorftellingen van den zweedfchen gezant *Oxenftiern* bij Koning Karel den I. in het jaar 1631, van hunnen eisch wegens vroegere ontdekking afzagen, en het den Zweden gelukt was de Hollanders, (die te voren in die ftreek drie fterkten gebouwd hadden, doch welke door de inlanders vernield waren) bij wege van uitkoop te vrede te ftellen; daar zij van de *Staten* alle die regten kochten, waar op de Nederlanders, uit krachte van voorgaande bezitneming, meenen mogten aanfpraak te kunnen maken, beroepende zich de bovengemel-

de

de fchrijver *T. C. Holm*, tot bewijs dezer daadzaken, op twee rapporten van den Gouverneur *Johan Rising*. (19)

Schoon er verfcheidene redenen zijn, om aan de naauwkeurigheid van dit verhaal te twijfelen, wil ik echter gaarne gelooven, dat de Zweden, na den dood van Koning Gustavus Adolphus, in het Jaar 1632 voorgevallen, geene onderfteuning van hun Gouvernement ontvangende, en dus gevaar loopende, om door de inlanders te worden verdreven, verpligt geweest zijn de hulp hunner Hollandfche naburen in te roepen, en eindelijk zich te begeven onder derzelver befcherming, na eene proefneming van zestien jaren, gelijk *Raijnal* heeft aangeteekend. (20)

Waren de Zweden dus door den nood gedrongen, zij vonden er allengskens hunne rekening bij; daar zij nu met de Hollanders deelen konden in den handel in pelterijen, die van tijd tot tijd fchaarfcher werden en niet van de beste foort waren in de nabijheid der rivieren:

(19) Dit is ontleend uit een ftuk, genoemd *An extract of a Translation of the History of New-Sweed Land in America, written in Sweed* bij THOMAS CAMPANIUS HOLM &c. voorkomende in *the Collections of the New-York Historical Society*, T. II. p. 345 &c.

(20) RAIJNAL *l. c.* VI. D. bl. 382.

zoo dat, het geen nogtans later gebeurd is, men genoodzaakt was bij de wilden van Canada eene betere ſoort op te zoeken.

Ondertusſchen zal de onderlinge harmonie der twee Natiën niet zeer groot geweest zijn, en aanleiding hebben gegeven tot wantrouwen en oneenigheden: waarmede de Engelſchen waarſchijnlijk voordeel deden, en waar uit eindelijk openbare vijandelijkheden ontſtaan zijn, gelijk bij vervolg zal blijken.

De Nederlandſche W I. Compagnie onderneemt de vaart op Nieuw-Nederland.

Het geen dus ver, dat is in de tien of twaalf eerste jaren na Hudſon's ontdekking, gedaan was door Nederlandſche kooplieden of gelukzoekers, was geenszins evenredig noch aan het groot belang der zaak, noch aan het gevaar, waaraan de naijver hunner Engelſche naburen hen blootſtelde.

Maar 't was bewaard voor de West-Indiſche Maatſchappij, na dat zij door de Algemeene Staten, in het jaar 1621, erkend was, en vrijheid gekregen had, om te varen op de landen van America of de West-Indiën, beginnende van 't zuiden van Terra-nova, met magt om

volkplantingen en ſterkten aan te leggen en verbonden te ſluiten met de inboorlingen, om *Nieuw-Nederland* tot eene vruchtbare en winstgevende Kolonie te vormen.

Buiten twijfel zag men in 't Vaderland, niet zonder afgunst, de groote voordeelen, die de Engelſchen trokken uit Virginië; van waar de tabak in groote menigte naar Holland en Zeeland vervoerd werd; bijzonder naar Middelburg en Vlisſingen, in welke beide ſteden magazijnen voor den tabak waren aangelegd. (21)

Men zond dan eenige ſchepen naar de Noord-rivier, niet alleen om nieuwe ontdekkingen te doen, maar ook om het land te bevolken en met woningen te voorzien.

Men trad in onderhandeling met de inboorlingen over den afſtand van verſcheiden ſtreken gronds en eilanden, en kocht dezelve tegen bepaalde, hoe zeer misſchien voordeelige, prijzen. Zoo kocht men in de Noord-rivier het *Staten-* en *Noten-Eiland*, *Pavonia*, *Hoboken* en het eiland *Manhattans*, allergunſtigst gelegen voor den handel, en voorzien van eene goede reede en ankerplaats.

Aan de Zuid-rivier, niet ver van Kaap *Hinlopen*, deed de West-Indiſche Maatſchappij

(21) ROBERTSON *l. c.* V. D. bl. 82.

almede van de inlanders aankoopen eene groote ſtreek lands, *Zwanendaal* genoemd; terwijl zij, aan de oostzijde van dezelfde rivier, in het jaar 1623 eene kleine ſterkte ſtichtte, bekend onder den naam van het *Fort Nasſau.*

Stichting van Nieuw-Amſterdam *en* 't Fort Oranje.

Op het eiland *Manhattans*, nu een eigendom der Maatſchappij geworden, begon men, onder opzicht van den eersten Gouverneur *Hendrik Christiaanſe*, eerst eene ſterkte te bouwen, waaraan men den naam gaf van *'t Fort Amſterdam.* Maar 't belang van den handel vorderde al ſpoedig den uitleg dezer hoofdplaats. Er werden meer huizen bij geſticht, en welhaast bevond men zich in het geval, om de grenzen eener kleine ſtad af te ſteken. Men voorzag dezelve met wallen en grachten; men bouwde er eene kerk, gevangenhuis en woning des Gouverneurs, behalve vele bijzondere huizen, meestal door Amſterdamſche kooplieden bewoond. Natuurlijk gaf men aan de nieuwe ſtad den naam van *Nieuw-Amſterdam.* (22)

Tot

(22) Men zie de afbeelding van *Nieuw-Amſterdam* bij M O N-

Tot verzekering van den handel in pelterijen kocht men van de inlanders eene groote ſtreek lands, aan de westzijde der Noordrivier, honderd en zeventig mijlen van de hoofdſtad verwijderd, alwaar men eene ſterkte bouwde, 't *Fort Oranje*, naderhand *Albanij*, genoemd. Hier werd met de Iroqueezen, toen met de Franſchen in oorlog, een voordeelige handel gedreven in Canadaſche pelterijen, die zij tegen brandewijn en allerlei ſnuisterijen, bijzonder tegen buskruid en vuurwapenen, afſtonden.

't Geen de ondernemingen der Nederlanderen voordeel toebragt, was buiten twijfel de eerlijkheid, waarmede zij de Wilden behandelden. In 't maken van overeenkomsten hielden zij woord, en leiden zich nimmer toe, om de onnoozelheid dezer ruwe menſchen te verſchalken.

Aan de overzijde der vaste kust lag het *Lang-Eiland*, door de Oost-rivier daar van geſcheiden, en grenzende aan den mond der Noord-rivier. Daar het bekend was wegens deszelfs vruchtbaarheid, ſchijnt ook de Maatſchap-

MONTANUS *in zijne Beſchrijving van de Nieuwe of onbekende Wereld f.* 124. en onder aan het Kaartje voor VAN DER DONCK's *Beſchijv. van Nieuw-Nederland.*

ſchappij den eigendom daar van, deels bij koop, deels bij eerste bezitneming, verkregen te hebben: zoo als, met betrekking tot het laatste, getuigen de namen van verſcheiden dorpen, op de kaarten kenbaar, als: *Nieuw-Utrecht*, *Amersfoort*, *Breukelen*, *Heemſtede*, *Vlisſingen*, *'sGravezande* en meer andere: om te zwijgen van eenige eilanden langs de kust, door Nederlandſche benamingen onderſcheiden.

Aanzienlijk en uitgeſtrekt buiten twijfel waren zoo vele vruchtbare landſtreken: evenwel werden zij in het jaar 1633 nog vermeerderd door den aankoop van het landſchap *Connecticut*, gelegen ten westen der Verſche-rivier, 20 à 21 mijlen van de zeekust, zijnde eene der ſchoonſte en vruchtbaarſte ſtreken (23). De Gouverneur Generaal *van Twiller* had dien aankoop gedaan van de Pequato's, die hetzelve op andere ſtammen hadden veroverd. Ook deed hij al ras, tot verdediging daarvan, aan de westzijde der gemelde rivier, eene ſchans bouwen, het fort *de Goede Hoop* genoemd. (24).

De

(23) Nopens de ſchoonheid en vruchtbaarheid der landſtreek *Connecticut* zie BRISSOT *Reis naar Noord-America*, I. D. bl. 142

(24) Ik heb in dit Verhaal grootendeels gevolgd de Beſchrijving der grenzen van *Nieuw-Nederland*, gevoegd bij de *Memorie*

Eerste vorm van bestuur.

De veroveringen in de West-Indiën, zoo op de Spanjaarden en Portugezen, als op de Inboorlingen, van hoe veel belang zij waren voor de goede zaak des Vaderlands, waren nogtans niet overgelaten aan de willekeur der ondernemers of scheepsvoogden. Neen! de Algemeene Staten stelden daaromtrent in het jaar 1629 eenige punten van orde en regering vast, die zij wilden, dat in de veroverde plaatsen stiptelijk zouden worden nagekomen; terwijl zij de onderscheidene Kamers der West-Indische Maatschappij magtigden, om eenen Raad van negen personen aan te stellen, aan wien 't beleid daarvan zoude worden opgedragen. (25) Uit de *Vrijheden en exemtiën voor de Patronen, Meesters en Particulieren, die op Nieuw-Nederland eenige Colonien of Vee zullen planten &c.* van den 10 Maart 1628 (26.), ziet men de voorzorgen, die er gebruikt wer-

rie over de Limiten en Jurisdictiën daarvan, zijnde eene Bijlage eener *Memorie van Bewindhebberen der West-Ind. Comp. aan de Staten Generaal den 29 Septemb. 1654 overgegeven*, en te vinden in het *Verbaal van* BEVERNINGK bl. 604.

(25) *Groot-Plakaatboek*, II. D. bl. 1235.

(26) Men vindt dezelve in de *Notulen der Vergadering van XIX van den 10 Maart 1628.* ook zijn zij, afzonderlijk gedrukt, te Amsterdam uitgegeven in het jaar 1631.

werden, om de onderneming gelukkig te doen ſlagen. De voornaamſte punten kwamen hier op neder :

De West-Indiſche Maatſchappij zoude, behalve den handel in pelterijen, ook het eiland *Manhatthans* aan zich behouden, zoo om het te bebouwen, als het te maken tot eene ſtapelplaats voor den koophandel; terwijl de planters vrijheid hadden zich neder te zetten vier mijlen langs de kust of een bevaarbare rivier, of twee mijlen ter wederzijde derzelve; mits de inboorlingen te vrede ſtellende voor den grond, dien zij innamen.

De planters mogten varen langs de geheele kust van Florida tot Terre-neuf; mits hunne koopwaren te Manhatthans inbrengende, onder eene recognitie van vijf ten honderd.

Zij kregen vrijheid, om langs de geheele kust van Nieuw-Nederland uit te gaan ter kabeljaauw visſcherij; mits de vangst dadelijk brengende naar Italiën, en daarvoor betalende zes guldens het last, aan de Maatſchappij.

Wanneer zij binnen de limiten van 't Oktrooi vijandelijke ſchepen namen, zouden zij dezelve opbrengen in 't Vaderland; mits twee derden der waarde genietende.

Voorts zouden de Koloniën uit iedere rivier

of

of eiland éénen Gecommitteerden mogen zenden in den Raad van Kommandeur en Raden van Nieuw- Nederland.

Bij deze maatregelen, door de West-Indische Compagnie, tot aanmoediging van de kooplieden en planters, genomen, voegden de Algemeene Staten eene andere. Toen zij namelijk, in het jaar 1633, een Orde en Reglement afkondigden, waarnaar alle ten oorlog uitgeruste schepen, anders genoemd Kommissievaarders, uit de Vereenigde Nederlanden zouden mogen varen binnen de limiten van het Oktrooi der West-Indische Maatschappij: zonderende nogtans uitdrukkelijk uit, de kust van *Africa*, *Nieuw- Nederland*, en alle andere plaatsen, waar de Maatschappij zelve den Handel drijven mogt. (27)

Uitbreiding van Nieuw-Nederland *en aanwijzing der Landstreken.*

Om zich een denkbeeld te vormen van de ligging en uitgestrektheid van *Nieuw- Nederland*, sla men het oog op nevensgaand kaartje, hetgeen ik, tot voorkoming van Geographische misslagen, heb laten vervaardigen op de schaal der nieuwe kaart van Noord-America door

(27) *Groot - Plakaatboek*, I. D. bl. 599.

door *A. Arrowsmith*, met overneming der Nederduitsche benamingen, op de kaarten van *Montanus* (28) en *van der Donck* te vinden; immers, voor zoo ver zij mij, tot opheldering der geschiedenis, dienstbaar voorkwamen: terwijl men de zeekusten en eilanden, in dezelfde strekking, ziet afgebeeld in den *Zee-atlas van* AREND ROGGEVEEN (29)

Het Land, zoo ver het door de Nederlanders ontdekt en in bezit genomen was, strekte zich uit van 38 graden 53 minuten, tot over de 42 graden noorderbreedte; (30) beginnende ten zuidwesten aan de *Zuid-rivier* of de *Delaware*, en eindigende ten noordoosten bij *Kaap-Kod*, daaronder begrepen het

(28) De Kaart bij MONTANUS gaat over het Land, begrepen tusschen den 37. en 49. graad noorderbreedte, en is dus van grooter uitgestrektheid dan dit Kaartje bij VAN DER DONCK.

In het II. D. van den *Atlas van* BLAUW, komt nog voor eene Kaart met het opschrift: *Nova Belgica et Anglia Nova.*

(29) AREND ROGGEVEEN heeft zijne Zeekaarten in het jaar 1675 uitgegeven, onder den titel van *t Brandende veen;* alwaar in 't eerste deel, onder No. 27, 28 en 29, de Pas-kaarten van *Nieuw-Nederland* voorkomen. Hij is dezelfde, die van de Algem. Staten Octrooi verkreeg, om de *Australische Zee* te bevaren. Men zie een stukje daarover, door hem in 1676 te Middelburg uitgegeven.

(30) De kusten en grenzen van *Nieuw-Nederland* zouden waarschijnlijk beter te onderscheiden zijn uit de *Kaerte Figuratif*, die Bewindhebberen der W. I. Comp. den 26 Septb. 1654 aan H. H. M. inzonden, volgens *'t Verbaal van* BEVERNINGK: dan ik heb dezelve nimmer kunnen opsporen.

KAART VAN NIEUW-NEDERLAND,

naar de Kaarten van A. ROGGEVEEN,
A. MONTANUS en van de VEREENIGDE
STATEN van AMERICA
door A. ARROWSMITH,
gevolgd door
J. P. BOURJE.

CANADA.

Riv. St. Laurens of de Groote Rivier van Nieuw Nederland

St. Peters Meer

NIEUW ENGELAND.

NIEUW NEDERLAND.

't Fort Orange of Nieuw Albanien

Colonie Rensselaarswyk.

CONNECTICUT

Colonie van den Beer

Nederhorst.

't Lange Eiland

Prins Maurits Eil.

Staten Eiland

Schoon haven

Kaap Anne

Kaap Malebarre

Nieuw Holland

Zuider Zee

Texel

Vlieland

Nassau

Visschershoek

Fort Nassau

Kaap Hinlopen

ATLANTISCHE OCEAAN.

Geographische Mylen

Graden Westelyke Lengte van Londen

Graden Noorderbreedte

het *Lange - eiland*, *Noten - eiland*, *Staten-eiland*, *Manhattans - eiland* en verſcheiden andere eilanden, zoo langs de kust, als in de baaijen en op de rivieren gelegen.

Hoe ver zich *Nieuw - Nederland* binnen 's lands uitſtrekte, is moeijelijker te bepalen. Aan de Noord - rivier mag men die uitgeſtrektheid ten minſten rekenen tot de Kolonie *Rensſelaarswijk* en *het fort Oranje*, 150 mijlen van de hoofdplaats *Nieuw- Amſterdam* en aan de Verſche Rivier, tot het fort *de Goede hoop*. De overige grenzen zijn onzeker.

Buiten twijfel was de keus der Nederlanderen, in het vestigen hunner bezittingen op het eiland *Manhattans* en langs de beide oevers der *Noord - rivier*, (eenen ſchoonen, en diepen ſtroom, voor Zeeſchepen tot boven het fort Oranje bevaarbaar) allergelukkigst en opende de voordeeligſte uitzigten: maar de naijver der Engelſchen, hunne wederzijdſche naburen, benevelde weldra die gelukszon, om haar eindelijk het hoofd geheel te doen onderhalen.

De West - Indiſche Maatſchappij, zóo gelukkig geſlaagd in de verovering der Spaanſche Zilvervloot, onder beleid van den Admiraal *Piet Hein*, ſpaarde nu ook geene onkosten, om, door 't aanleggen van forten en het ver-

ſterken der hoofdplaats, zich te verzekeren van het bezit van *Nieuw-Nederland*: maar de uitgeſtrektheid harer bezittingen in America en op de kust van Guinea, benevens de uitrusting van verſcheiden gewapende ſchepen, vorderde zulke verbazende geldſommen, en de voorſchriften van eene goede ſtaatkunde zoo veel voorzigtigheid jegens Engeland, dat men zich meer tegen de Inboorlingen dan tegen de Naburen ſchijnt te hebben willen verdedigen, zich verlatende voor het overige op het onderling belang en op maatregelen van billijkheid en beſcheidenheid. De uitkomst leerde echter, dat men zich misrekend had.

Engeland's betrekking op Noord-America *en verhuizingen derwaarts.*

Was *Virginië*, in het jaar 1584 door *Walter Raleigh* ontdekt, ſchaars bevolkt en eindelijk geheel verlaten, de Engelſche Koning Jacobus de I. vestigde zijne aandacht al ſpoedig op de voordeelen van overzeeſche volkplantingen. In 't jaar 1606 rigtte hij twee Maatſchappijen op, de eene te London, de andere te Plijmouth; waarvan de eerſte den handel op Virginië beſturen zoude, de andere dien op het noordelijk ge-

gedeelte van America, naderhand door zijnen zoon *Nieuw-Engeland* genoemd.

De Plijmoutfche Maatfchappij was minder gelukkig dan die van London. Het eerfte fchip was door de Spanjaarden genomen, en eene kleine Sterkte, in het volgend jaar, te *Sagadahoc*, eene Kaap op de hoogte van 44 graden noorderbreedte (31) gefticht, weder verlaten, wegens de geftrengheid van de luchtftreek; zoodat zich de ganfche onderneming bepaalde tot eenige kleine reistogten, ten dienste der Visfcherij aan Kaap *Kod*.

De beruchte Engelfche Zeevoogd *John Smith*, die, in het jaar 1607, Kaap Kod bezocht had, had, in het jaar 1614, wel weder op nieuw die hoogere kusten van Noord-America opgenomen, tusfchen de baai van *Pennobfcot* en de gemelde Kaap *Kod*, hebbende hij zelfs eene kaart der kust gemaakt: doch, hoe gunftig zijn verflag ook werd opgenomen, voor als nog echter fchijnt men in Engeland niet genegen geweest te zijn, om de woeste en barre ftreken van Noord-America tegen den Vaderlandfchen grond te verwisfelen. (32)

 Dan

(31) ROBERTSON *l. c.* V. D. bl. 129.

(32) Het verflag van SMITH's reis en ontdekking vindt men in

Dan hier toe gaven eerlang de geſchillen in Engeland, nopens de openbare uitoeffening van den Godsdienst, aanleiding. Koningin Eliſabet, ſchoon de leer van den Hervormden Godsdienst toegedaan, wilde nogtans vele plegtigheden der Roomſche Kerk behouden; in weerwil der gevoelens van een groot deel harer onderdanen, die aan de eenvoudigheid van den eerdienst, naar den leertrant van Calvin, de voorkeur gaven, en *Puriteinen* genoemd werden. Zij verwierpen de gebruiken en tucht der Engelſche Kerk, de bid-formulieren, het knielen bij het Avondmaal, het gebed bij de dooden, de voorbeden en dankzeggingen in de Kerken; dit alles *Antichristiſche gruwelen* noemende. (33)

Onderlinge twisten der Engelſche uitgewekenen, beſchouwd als de oorzaak hunner verſpreiding.

De opvolgers van Koningin Eliſabet op den troon, Jacobus de I. en Karel de I. traden on-

in de *Wijdberoemde Voijagiën naar Oost- en West-Indiën, te Leiden bij Van der Aa*, in folio, II. deel: alwaar men ook vindt het Kaartje der Zeekust van Noord-America, tusſchen Kaap *Kod* en *Pennobſcot*, door *John Smith* bezocht.

(33) Men zie, over de leer dezer menſchen, NEAL *Historie der*

onvoorzigtig in dezelfde en nog ſtrengere maatregelen; en zie daar! de oorzaken der hevigſte godsdienst-twisten, vervolgingen en volksverhuizingen.

Van de *Puriteinen* onderſcheidde zich de aanhang der *Brownisten*, anders genoemd *Independenten* (waaronder zich bevonden mannen van deugd en geleerdheid, maar alle driftig ingenomen met hun leerſtelſel) in de hardnekkige verſmading van de *hiërarchie* der Bisſchoppen, door eenen geest van onafhankelijkheid en onverdraagzaamheid, de andere Puriteinen verre te bovengaande.

Lang voor het einde der zestiende eeuw hadden de *Brownisten* hun Vaderland verlaten, en, onder aanvoering van *Johnſon*, *Ainsworth*, *Smith* en *Robinſon*, gemeenten naar hun leerſtelſel geſticht te *Middelburg*, *Amſterdam* en *Leiden*. Reeds in het jaar 1588 was *Robert Brown* (het hoofd dezer gezindheid en weleer prediker in het Bisdom van Norwich) met eenigen van zijnen aanhang, naar Middelburg overgekomen en had daar eene gemeente opgeregt, die echter weldra verliep, zoo door

 on-

der Puriteinen, I. D. 6. hoofdſt. HUME *Hist. van Groot Britt.* V. D. bl. 155 *en volg.* en *Wendeborn Staat van geleerdh. in Gr. Britt.* II. D. bl. 233.

onderlinge verdeeldheid, als door het vertrek van *Brown* zelf naar Engeland in het volgend jaar: schoon zij naderhand, door de aankomst van nieuwe leden, zich weder hersteld, doch eindelijk de *Liturgie* der Nederlandsche Kerken heeft aangenomen. (34)

Langer heeft zich de Gemeente der *Brownisten*, door *Johnson* en *Ainsworth* in het begin der zeventiende eeuw te Amsterdam opgerigt, staande gehouden: doch is ten laatsten ook geheel verloopen: (35) terwijl de Leidsche Gemeente, naar de leerstellingen der *Brownisten*, in den zelfden tijd door Doctor *Robinson* gestigt en wijsselijk bestuurd, zich reeds vroeger ontbonden had; deels door het afsterven der oude leden, deels door de bezorgdheid van *Robinson* en andere hoofden der Brownisten, dat de ontdekking der *Waarheid*, naar de uitspraak der Heilige Schriften, gevaar liep beperkt te worden naar het voorbeeld der Hervormde Kerken, wier leer hij anders voor opregt hield. Men nam dan in overweging om Holland te verlaten en leer en zeden naar

(34) *Naamlijst der Engelsche Gemeente te Middelburg*, bl. 1 en 2. NEAL I. D. *l. c.* 1. stuk bl. 56.

(35) WAGENAAR *Beschrijv. van Amsterdam*, III. D. II. B. § 15 *of* II. D. bl. 174 in folio.

naar een ander Vaderland over te brengen; waartoe eindelijk, in het jaar 1620, na pleggige afzonderingen en gebeden, bij het jongere deel der Vergadering beſloten werd, en wel bepaaldelijk om naar eenig deel van America te trekken, dat onder beſcherming ſtond van den Koning van Engeland. Zij vestigden hunne aandacht bijzonder op dat gedeelte van Noord-America, waar reeds eenige Engelſche huisgezinnen woonden, *Masſachuſets* namelijk, en nu viel het hun niet moeijelijk, om eenige Engelſche kooplieden met zich te vereenigen, en zoo wel de toeſtemming des Engelſchen Konings als die der Virginiſche Maatſchappij te verkrijgen, ten einde zich, behoudens 't genot van burgerlijke en godsdienſtige vrijheden, aldaar neder te zetten.

Of zich bij de Leidſche *Brownisten*, die naar America henentogen, ook leden der Amſterdamſche en Middelburgſche Gemeenten van dat leerſtelſel, of ook leden der andere *Puriteinſche* Kerken in Holland (36), gevoegd

 heb-

(36) Menigvuldige *Puriteinen* hadden, wegens het misbruik der Kerkelijke Magt, met hunne Leeraars, Engeland verlaten en zich nedergezet te *Amſterdam*, *Rotterdam*, *den Haag*, *Leiden*, *Utrecht* en andere plaatſen, alwaar Engelſche Kerken naar het Presbijteriaansch ſtelſel waren opgerigt en van 's Landswege onderhouden werden. NEAL *l. c.* I. D. II. ſtuk bl. 32.

hebben, is mij niet gebleken, en ook niet waarschijnlijk voorgekomen: daar de vertrekkenden zich slechts van twee schepen, een van 60, en een van 180 ton, tot de reis bedienden, nemende in een van beide nog zeer veele behoeften voor de nieuwe Volkplanting mede: behalve dat hun getal op slechts 120 begroot wordt.

Toen nu alles tot het vertrek naar Noord-America gereed was, werd een Vast- en Bededag gehouden, waar op *Robinson* van de overblijvende leden der Vergadering afscheid nam met eene redevoering, door *Neal* (37) bewaard. Hij verklaarde de Protestantsche Kerken te beklagen, dat zij niet verder gaan wilden, dan de werktuigen hunner Reformatie, *Luther* en *Calvin.* Zij waren wel, zeide hij, brandende en schijnende lichten geweest, doch hadden den ganschen raad van God niet doorgrond, en zouden, indien zij nog leefden, niet minder gewillig zijn om meerder licht te omhelzen, dan zij geweest waren, om dat te ontvangen, 't geen zij eerst aannamen. Hij vermaande dus de Vergadering, om, verlatende den naam van *Brownisten*, altoos, ingevolge de regels van hun Kerkverbond, bereid te zijn *alle waarheid* aan

(37) Neal I. D. 2. stuk bl. 86 en 87.

aan te nemen, die haar uit Gods beſchreven woord zoude worden bekend gemaakt, mits wel toeziende, beproevende en vergelijkende wat zij voor *waarheid* zouden aannemen, enz.

In Oogstmaand van het jaar 1620 verlieten zij Holland, met oogmerk, zoo als *Robertſon* zegt(38), om zich aan de *Hudſon's-rivier* neder te zetten: maar, door een ongelukkig toeval, kwamen zij veel noordelijker, en wel in in het begin van Slagtmaand, aan Kaap Kod aan. Zij ontſcheepten hunne goederen in eene baai daar tegen over, en begonnen er eene Stad te bouwen, waaraan zij den naam van *Nieuw-Plijmouth* gaven.

Het was in dezen tijd, dat de Engelſche Koning Jacobus de Maatſchappij van Plijmouth, die niets wezenlijks gedaan had tot den aanleg van eenige beſtendige vastigheid in Noord-America, hervormde in den *Grooten Raad van Plijmouth*, denzelven tevens bij opene brieven de magt ſchenkende, om eene Volkplanting in *Nieuw-Engeland* aan te leggen, en gronden aan de ondernemers uit te geven. Hij overleed in het jaar 1625, zonder dat er door zijnen dood eenige verandering voorviel in de ſtaatkunde van Engeland, ten aanzien der Pu-

(38) ROBERTSON *l. c.* bl. 148. NEAL *l. c.* I. D. 2. B. bl. 86.

riteinen. Zij vereenigden zich dan in merkelijken getale en besloten eene schuilplaats te zoeken in Noord-America, en de gunst des Grooten Raads van Plijmouth in te roepen. Deze schonk hun ook eene uitgestrekte streek lands, ten noorden van de Rivier de *Merrimack*, tot drie mijlen ten zuiden der *Charles-rivier*, en ter breedte van de Atlantische Zee tot den Zuider-Oceaan; terwijl Koning Karel de I., niet minder gul dan den Plijmouthschen Raad, hun het regt gaf om zelve de Volkplanting te besturen.

In het jaar 1629 tot een getal van 300 persoonen, meestal ijverige Puriteinen, aangegroeid, verlieten zij Engeland en sloegen zich neder in America op eene plaats, welke zij *Salem* noemden, in de baai van *Massachusets*. Wat later werden de grondslagen gelegd van *Boston*, *Charlestown*, *Dorchester*, *Roxborough* en andere steden: om van de verdere volkplantingen in *Providence*, *Rhode-island*, *New-Hampshire* enz. te zwijgen.

Dus ver schijnen de Engelsche uitgewekenen zich meest ten noorden en oosten der *Versche-rivier* neergeslagen en onthouden te hebben, zonder zich uit te breiden in de landstreken door de Nederlandsche West-Indische Maat-

schappij

ſchappij bezeten, bijzonder niet in 't district van *Connecticut :* maar de ongelukkige onverdraagzaamheid en dweeperij der Puriteinen in *Masſachuſets* gaf aanleiding, dat welhaast deze rust geſtoord werd. Men mogt verwacht hebben, dat zij, uit erkentenis voor de Hollandſche gastvrijheid, welke zij in Leiden, Amſterdam en andere ſteden van Holland en Zeeland, zoo langdurig genoten, de Nederlandſche volkplantingen ongeſtoord zouden hebben gelaten: maar hoogmoed en eigenbelang ſchijnen alle gevoelens van beſcheidenheid en erkentenis ganſchelijk verdoofd te hebben.

Het is naauwelijks te gelooven, dat menſchen, zoo naauw gezet van geweten, dat zij in geenerlei verſchilpunt over Godsdienstplegtigheden eenige de minste toegevenheid meenden te mogen toeſtaan; dat menſchen, zoo vervuld met eerbied voor de Heilige Schrift, dat zij oordeelden hunne ſteden en dorpen met Bijbelſche namen te moeten onderſcheiden, zoo weinig overhadden voor hunne Nederlandſche naburen en geloofsgenooten, zoo weinig acht gaven op derzelver vroegere bezitneming.

Twee Leeraars in *Salem*, (eene Steedje in *Masſachuſets*) misſchien ongelijk in bekwaamheden, doch hardnekkig beide in de verdediging

ging

ging hunner gevoelens, gaven aanleiding tot zulke hooggaande twisten, dat eene volkomene fcheiding noodig werd, zoodat de eerwaardige *Hooker* met zijnen aanhang, in het jaar 1633, de ftad Salem verliet, zich begevende naar de landftreek van Connecticut en de Plantaadjen der Nederlanderen, latende hij de Salemfche Gemeente onder opzigt van zijnen ambtgenoot *Cotton*. (39)

Rampzalige gevolgen van onkunde en onverdraagzaamheid! zoo veel te fchandelijker in menfchen, die bij ondervinding derzelver wrange vruchten hadden leeren kennen.

Aan den westelijken oever der Groote Rivier in *Connecticut* floegen zich de Salemfche uitgewekenen neder, zonder acht te flaan noch op het vroegere regt der Nederlandfche Planters, noch op de ligging der plaats, geheel buiten de grenzen der Landvergunning aan de volkplanting van Masfachufets; verwijderende zij zelfs twee Engelfche Edellieden, die zich daar te voren gevestigd en gronden ingenomen hadden. (40)

Op eene plaats, die hun wel gelegen voorkwam, eenige mijlen boven 't Nederlandfche

fort

(39) ROBERTSON *l. c.* bl. 179. NEAL *l. c.* bl. 176 en 177.
(40) ROBERTSON *l. c.* bl. 180.

fort *de Goede Hoop*, bouwden zij een Stadje genoemd *Hartfort*, naderhand de Hoofdplaats der Volkplanting in Connecticut en de bestendige vijandin der Nederlanders. Bemoedigd door zoo veel voorspoeds en welligt bestuurd door den raad van Cromwel, die eene gedurige briefwisseling onderhield met de voornaamsten in elke volkplanting, (41) ligten zij nu het masker af, weigeren het gezag hunner oorspronkelijke volkplanting te erkennen, ja nemen zelfs eenen eigen regerinsvorm aan. Moedig op hunne meerderheid verdringen zij meer en meer hunne vreedzame mededingers. Aan de *Versche Rivier* bouwen zij eene Sterkte, *the Tamhert-fort* genoemd, om daarmede hunne Plantaadje ten oosten te verdedigen, hebbende ten westen zich uitgebreid tot de baai van Greenwich: zoodat welhaast de Puriteinen van Salem, tot op den afstand van acht mijlen, de hoofdplaats van Nieuw-Nederland zijn genaderd.

Het *Lange Eiland* zelf, door de Oost-rivier van den vasten wal gescheiden, en buiten tegenspraak door de Nederlandsche Natie het eerst ontdekt en bevolkt, ja zelfs (zoo als men van die zijde staande houdt) van de Inlan-

(41) *Ibidem* bl. 200.

landers bij koop overgenomen en met verfchei-dene Nederlandfche dorpen en fterkten prijkende, was vruchtbaar en had eenige goede havens. Eene zoo voordeelige ligging, zoo gunstig voor de Visfcherij, moest natuurlijk de meer en meer in getal toenemende Engelfchen in het oog vallen. Eenige floegen er zich ook dadelijk neder ten oosten van het eiland, bouwende twee dorpen, *Southampton* en *Southold*, waaruit zij naderhand aanleiding namen, om zich de helft des eilands toe te eigenen. (42)

Het is wel hier de plaats niet, om verflag te geven van de vestiging en uitbreiding der Engelfche Volkplantingen in Noord-America: dan men ftelle zich flechts voor, hoe de omkeering der zaken in Engeland in het jaar 1642 den moed der uitgewekenen hebbe aangevuurd, daar zij nu, met de volkspartij in de beide Kamers dezelfde grondbeginfelen van Godsdienst omhelzende, ook van deze den krachtigften fteun konden te gemoet zien.

Welhaast vormden zich tot ftaatkundige ligchamen vier der voornaamfte volkplantingen namelijk: *Boston* en *New-Plijmouth* in Masfachufets en *New-haven* en *Hartfort* in Connec-

(42) *Verbaal van* BEVERNINCK bl. 607—609.

necticut; fluitende in het jaar 1643 met elkander een verbond van vereeniging, naar het voorbeeld der Unie van Utrecht, waarmede de Brownisten, gedurende hun verblijf in Holland, waren bekend geworden. (43)

En zie daar, gelijk door fchrandere Mannen reeds voorzien was (44), den grond gelegd van het Gemeenebest der vereenigde Staten van *Noord-America*; 't geen wij, na eene langdurige worfteling, in volkrijkheid, aanzien en welvaart hebben zien toenemen, en eindelijk in het jaar 1782 voor eenen vrijen en onafhankelijken Staat erkennen; 't geen wij nog onlangs, na eenen korten doch hardnekkigen krijg, den vrede hebben zien fluiten met dat zelfde magtige Rijk, 't geen bijna twee eeuwen vroeger, door deszelfs onverdraagzaamheid in den Godsdienst, de eerste grondflagen dier onafhankelijkheid gelegd had.

Bijaldien Elizabet en nog meer hare beide opvolgers op den troon van Engeland, Jacobus en Karel, eene andere ftaatkunde gevolgd en minder gehecht hadden aan de uiterlijke plegtigheden van den Godsdienst en het gezag der Bisfchoppen, zij zouden hunne onderdanen, waar

(43) ROBERTSON *l. c.* bl. 196.

(44) LUZAC *Hollands Rijkdom*, II. D. bl. 144.

waaronder zoo vele uitmuntende en geleerde mannen zich bevonden, niet hebben doen vlugten naar de barre gronden van Noord-America; en de vruchtbare landouwen tusfchen de Hudfons- en Verfche-Rivier zouden misfchien tot heden toe *Nieuw-Nederland* genoemd en gebleven zijn.

Maar het was anders bepaald in het plan der Voorzienigheid, welker oogmerken altijd wijs en heilzaam zijn, hoe duister en ondoelmatig hare wegen en middelen ook fchijnen mogen. Zoude er immer ware en toenemende befchaving komen in het barre America, en een aanzienlijk Gemeenebest van verfcheiden onafhankelijke Staten gevormd worden, er waren bewoners noodig, die nijverheid en Godsdienst medebragten, en misfchien dienstbaar zijn zullen om de leer des Euangeliums onder de wilde Stammen van dat uitgeftrekt Wereld-deel bekend te maken. Hiertoe waren de Volksverhuizingen uit Engeland, Schotland Ierland en menigvuldige andere Rijken en Staten, bevorderlijk; en zoo wel de onverdraagzaamheid van het Engelfche Gouvernement, als de dweeperij der Puriteinfche uitgewekenen, die onverdraagzaam jegens elkander, zich over de vlakten van America uitbreidden; werk-

ten

ten mede om daar te ſtellen, 't geen eene goede ſtaatkunde ſcheen te verbieden.

Hadden Karel de V. en Filips zijn Zoon de voordeelen der verdraagzaamheid, welke de Godsdienst zoo wel als eene gezonde ſtaatkunde prediken, gekend en uitgeoefend, nimmer zou het Gemeenebest der Vereenigde Nederlanden eenen rang en beſtaan gekregen hebben onder de Mogendheden van Europa, en zich aan de heerſchappij van het onverdraagzaam Spanje hebben ontworsteld.

Had Lodewijk de XIV, meer te rade gaande met zijnen geheiligden pligt en de regten zijner Protestantſche onderdanen, dan met de inblazingen van eenige hovelingen en priesters, het Edict van Nantes niet herroepen, nimmer zou dan ons Vaderland in zijnen ſchoot zoo vele Franſche uitgewekenen hebben ontvangen, die door hunne nijverheid, dapperheid en geleerdheid, naar het plan der Voorzienigheid dienen moesten om de bevolking, den koophandel en de fabrieken van Nederland uit te breiden en deszelfs onafhankelijkheid te handhaven: nimmer zou dan de Europiſche Krijgstucht, door Franſche uitgewekenen medegebragt en gretig aangenomen, onder de krijgsbenden van Peter den Grooten, althans

niet op een zóó belangrijk tijdſtip, zijn ingevoerd geweest en dus ook die ſchrandere Monarch zich niet in ſtaat hebben bevonden om zijn eigen gezag te ſchragen, zijn uitgeſtrekt Rijk te beſchermen, zijne groote oogmerken te bereiken; zoodat hij alsdan de grondſlagen van die grootheid en magt, waarvan Frankrijk, in onze dagen, al den nadruk heeft ondervonden, waaraan ook wij het beſtaan van het beroemde *Heilig Verbond* zijn verſchuldigd, geenszins gelegd zou hebben.

Onverdraagzaamheid in het ſtuk van den Godsdienst vindt dus eindelijk in zich zelve haren ondergang, en is ook, in de hand der Voorzienigheid, een krachtig middel, om ter harer eere de heerlijkſte uitkomsten ten voordeele van andere Volken daar te ſtellen.

Doch keeren wij van dezen uitſtap naar Nieuw-Nederland terug, om daar te zien de ontwikkeling van groote gebeurtenisſen, die de Engelſche onverdraagzaamheid harer ondanks voorbereidde.

Onderlinge jalouzie der Nederlanders en Engelſchen.

De uitbreiding der Engelſche Volkplantingen in Noord-America en de willekeurige maat-

regelen

regelen van hare Hoofden, zullen de Bewindhebberen der Nederlandfche West - Indifche Maatfchappij, die daarvan aanhoudende klagten ontvingen, niet minder dan de Algemeene Staten ontrust hebben: maar zij kenden finds lang, bij ondervinding te wel de nadeelige uitwerkfelen van den nijd en argwaan hunner naburen wegens den aanwas en uitbreiding van Neêrlands welvaart, om zich van ernstige voorftellen veel te beloven. Of had niet die ongelukkige neiging zich vertoond bij de eerste ontdekking van dit Land door *Henrij Hudfon*, toen men in Engeland den man verhinderde, om verflag aan zijne meesters te geven van de volbragte reis en de gedane ontdekking! Van welken invloed konden de toenemende welvaart en goede ftaatkunde van Nederland worden op den koophandel en de fabrieken van Engeland! Volgens geloofbaar gezag hadden de Nederlanders toen driemaal meer Schepen dan de Engelfchen: de wederzijdfche Zeemagt ftond gelijk. De Nederlanders hadden zeshonderd Schepen in de vaart op Engeland: Engeland niet meer dan zestig in de hare op Holland. (45) De Walvifchvangst in het Noorden, dus verre alleen in 't bezit der Engelfchen, had ook de

 win-

(45) HUME *Gefch. van Groot Britt.* VI. D. bl. 157.

winzucht der Nederlandſche kooplieden opgewekt, en was zelfs door 's Lands Staten met Octrooi begunſtigd, waartegen de Engelſchen te vergeefs zich verzet hadden. (46) Welke geſchillen waren er niet gerezen tusſchen de twee Natiën over den Lakenhandel, waarin de ſtad Middelburg zoo zeer betrokken was! daar toch plagten de Engelſche lakens geverwd te worden: maar Koning Jacobus, oordeelende, dat zoo wel het verwen als het weven der lakens, in zijn Rijk behoorde te geſchieden, had zulks aanleiding gegeven, dat er geverwde lakens uit Engeland in deze Landen werden ingevoerd, 't geen wel in het begin werd tegengegaan, doch eindelijk moest worden opgegeven. (47)

Was de Lakenhandel een voorwerp van misverſtand, niet minder was het de losſing der aan Engeland verpande Steden Vlisſingen en den Briel met het fort Rammekens; een meesterſtuk der ſtaatkunde van Oldenbarneveld, waarmede hij den Engelſchen Koning behendig verſchalkt en zijn Vaderland bevrijd had. (48)

Ik

(46) WAGENAAR *Vaderl. Hist.* X. D. bl. 67, 71. RAPIN THOIJRAS *Hist. d'Anglet.* T. VII. p 122.

(47) LUZAC *Holl. Rijkdom* I. D. bl. 356 en *Vaderl. Hist.* X. D. bl 105.

(48) HUME *Hist. van Groot Britt.* VI. D. bl. 25. *Vaderl. Hist.* X. D. bl. 101.

Ik zwijg van de oprigting eener West-Indische Maatschappij in het jaar 1621; van de beruchte geschillen over het gebeurde te Amboina (49); van Tromp's dapperen aanval op de Spaansche Vloot voor Duins (50); van menige andere heldhaftige en roemrijke ondernemingen tegen de Spanjaarden en Portugezen in Azië, aan de kust van Guiana, ja zelfs in Africa, die den Nederlandschen naam hadden doen eerbiedigen: maar ook de afgunst der Engelschen, in zo veel vakken en plaatsen hunne mededingers, hadden gaande gemaakt. Bij die algemeene redenen van afgunst kwam nog, bijzonder ten aanzien van Noord-America, het misnoegen van het Engelsch Gouvernement wegens de verzending van tabak uit die Landstreek naar Middelburg en Vlissingen, en wat later dat wegens den Smokkelhandel tusschen Virginië en Nieuw-Nederland. (51)

Ik wil nogtans geenszins ontveinzen, dat de Nederlanders, ook misschien wel eens van hunne zijde, nu en dan aanleiding hebben gegeven, om dien argwaan te versterken. In het begin toch waren de Engelschen meesters van den

D 3 Koop-

(49) *Vaderl. Hist.* XI. D. bl. 21.

(50) Aitzema *Zaken van Staat en Oorlog*, II. D. bl. 529.

(51) Robertson *l. c.* pag. 83., 117.

Koophandel in Moscoviën: maar welhaast ſtreefden de Hollanders en Zeeuwen hen niet alleen op zijde, maar waren zelfs in ſtaat hen te verdringen: zoodat, na den dood van Karel den I, de Engelſchen in Moscoviën, alle de voordeelen van den Koophandel, verloren, terwijl hunne mededingers zich daarvan wisten meester te maken. (52)

Nederland genoodzaakt Engeland te ontzien.

Gelijk het dus wonder zoude geweest zijn, indien afſtammelingen van twee zulke Volken, in een vreemd Land na bij elkander gevestigd, en ongelijk in magt, in beſtendigen vrede geleefd hadden, zoo zoude het zeker zeer vreemd zijn voorgekomen, indien voorſtellen tot ſchikking en bevrediging door den zwakkeren, bij den ſterkeren ingang hadden gevonden.

Naar mate de Engelſchen in getal toenamen, waartoe de voortdurende verhuizingen der Puriteinen en andere misnoegden veel toebragten, moesten zij de grenzen hunner plantaadjen uitbreiden. — Was nu de Nederlandſche West-Indiſche Maatſchappij in ſtaat geweest, om door

(52) SCHELTEMA *Rusland en de Nederl.* I. D. bl. 47, 89, 108, 207, en 399—403.

door eene geëvenredigde krijgsmagt hare bezittingen te beschermen en hare naburen in ontzag te houden, de Engelsche Planters zouden misschien andere streken hebben opgezocht.

Maar, hoe groot ook de eerste winsten waren der Maatschappij, zoò dat zij zelfs vijftig ten honderd uitdeelde, hoe aanzienlijk de buit was, dien de verovering der Spaansche Zilvervloot, in het jaar 1628, in haren schoot uitstortte de bewaring van Nederlandsch Brasil, Nieuw-Nederland, Tabago, St. Eustatius en meer andere bezittingen en sterkten langs de rivier van Essequebo en op de kust van Guinea, vorderde zulke verbazende geldsommen, dat men schijnt genoodzaakt geweest te zijn zich te bepalen tot de versterking der Hoofdplaats *Nieuw-Amsterdam*, de bewaring der sterkten aan de rivieren en op het Lang-Eiland, als mede 't fort *Nassau* ten Oosten der Zuid-rivier, 't fort *Oranje* aan de Noord-rivier, en bijzonder 't fort *de Goede Hoop* aan de Versche-rivier; zich voor het overige verlatende op maatregelen van billijkheid en bescheidenheid, zoo jegens de inboorlingen als de Engelschen.

Zoo lang de Oorlog duurde met Spanje moesten de Algemeene Staten het Engelsch

Gouvernement ontzien, vooral gedurende de onlusten tusſchen Koning Karel den I. en het Parlement, terwijl de Koning zelf (die, bij het verdrag, den 17 van Lentemaand 1632, te St. Germain geſloten, alle de plaatſen in *Nieuw-Frankrijk*, *Acadia* en *Canada* aan de Franſchen afgeſtaan had) zich wachten moest het misnoegen zijner onderdanen, door eenige toegevendheid aan de eisſchen van dien Staat op Nieuw-Nederland, te vermeerderen. (53)

Na den vrede van Munſter ontſtond er al ſpoedig misverſtand met Cromwel, dat tot eenen openbaren oorlog eerlang overſloeg. Wat bleef er dus voor de West-Indiſche Maatſchappij, die de handen vol had met Brazil te verdedigen tegen de Portugezen, anders over, dan de weg van onderhandeling, hoe weinig men er zich ook van konde voorſtellen?

Twisten met de Engelſche Kolonisten over de grensſcheiding.

In America waren inmiddels hooggaande twisten gerezen tusſchen Directeur en Raden van Nieuw-Nederland en de Commisſarisſen van

(53) *Conduite des François par rapport à la Nouvelle Ecosſe*, traduit de l'Anglois avec des notes d'un François, *Londres* 1755. pag. 103.

van de Vereenigde Staten van *Boston*, *New-Plijmouth*, *New-haven* en *Hartfort*, deels over de Limietſcheiding, deels over bijzondere beleedigingen der ingezetenen onderling, die geſchapen ſtonden tot openbare dadelijkheden over te ſlaan. De Bewindhebberen der West-Indiſche Maatſchappij gelastten den Directeur *Pieter Stuivezand*, om, door redelijke voorſtellen en eene *Proviſionele Limietſcheiding*, (ware 't mogelijk) het uitbarsten van vijandelijkheden voor te komen.

Ten gevolge daarvan was gemelde Directeur, die in het jaar 1650 zich naar Hartfort had begeven, verſchenen op den Landdag, tot dat einde opzettelijk beſchreven; alwaar zeer vriendelijk gehandeld werd over de grensbepaling der Nederlandſche en Engelſche bezittingen.

Na het vertrek van *Stuivezand* ſchijnt men zelfs de zaak in ernstige overweging genomen te hebben, wijl er drie Gemagtigden werden afgezonden naar Nieuw-Amſterdam, om nader met den Directeur in overleg te komen, en de begeerde grensſcheiding te brengen tot beſluit. En dit gelukte in der daad, ſchoon ten nadeele van het onlochenbaar regt en vroeger bezitneming der Nederlanderen.

Op het vaste Land zoude men eene lijn trekken uit de baai van Greenwich, vier mijlen van Stampfort, noordwaarts op twintig mijlen lang, mits tien mijlen verwijderd blijvende van de Noord-rivier.

De Nederlanders moesten echter met hunne gebouwen zes mijlen van de grenslijn afblijven.

De Inwoners van Greenwich zouden voor als nog blijven onder het Hollandsch Bestuur: en de Nederlanders het land, dat zij nu bezaten, tot Hartfort toe, behouden, terwijl alle de Landen, aan beide zijden der Versche-rivier, zouden blijven aan de Engelschen. En zulks alles tot tijd en wijle er eene eindelijke beslissing tusschen Engeland en Holland zoude getroffen zijn. (54)

Van deze schikking, zoo billijk, als naar de omstandigheden te bedingen was, gaf de Directeur Stuivezand kennis aan de Vergadering van Negentien, bij zijnen brief van den 26 van Slagtmaand 1650.

Gedurende de twisten der Nederlandsche en Engelsche volkplantingen in America, waren de oneenigheden in Engeland in openbaren Oorlog uitgeborsten. Het Parlement had geze-

(54) *Groot Placaatboek*, II. D. bl. 1278.

zegepraald op den Koning. De ongelukkige Karel verloor op den 9. van Sprokkelmaand 1649 zijn hoofd op een ſchavot, terwijl het roer der regering overging in handen van den dweepzieken en onverzettelijken *Cromwel*, eenen man, wien de Nederlandſche nu erkende onafhankelijkheid en voorſpoed zoo zeer in de oogen ſtaken, dat het ligtelijk te voorzien ware, dat een openbare vredebreuk daarvan het gevolg wezen moest: te meer, nadat de Algemeene Staten geweigerd hadden zijnen Gezanten gehoor te geven, en zij aan den Prins van Wallis (naderhand Karel den II) zoo na vermaagſchapt aan het Huis van Oranje, een veilig verblijf in deze Landen hadden toegeſtaan.

Zoodanig waren de omſtandigheden in 't begin van het jaar 1651, toen de brief van den Directeur Stuivezand ter kennis van de Algemeene Staten gebragt werd.

Het Gezantſchap, 't geen in 't laatst van dit zelfde jaar naar Engeland gezonden werd, om de reeds begonnen vijandelijkheden te ſtuiten, kreeg in last, om ook het ſtuk der Grensſcheiding in America aan het Engelsch Parlement voor te ſtellen: maar men was daar zoo ongezind, om met dit Gemeenebest eenig redelijk vergelijk te treffen, dat men zelfs geheel nieuwe

en

en onredelijke voorflagen deed, die op niets minder dan op de geheele vernieling van Neêrlands Koophandel en Zeevaart uitliepen, ja zelfs op eene heerfchappij ter Zee.

En zoo werden de zaken flepende gehouden tot aan het einde van Bloeimaand 1652, waarop de bekende ontmoeting voorviel tusfchen de Nederlandfche en Engelfche Admiralen *Tromp* en *Blake*, voor Douvres, en de Hollandfche Gezanten genoodzaakt waren vruchteloos te vertrekken. (55)

Na eenen hardnekkigen tweejarigen Oorlog, werd men ter wederzijde het vechten moede, en floot dus (nadat door Holland de bekende *Acte van Seclufie* vastgefteld en aan den Engelfchen Protector was overgegeven) tusfchen dezen Staat en Engeland den Vrede den 15 van Grasmaand 1654, zonder dat in de Vredes voorwaarden eenig uitdrukkelijk gewag van de Noord - Americaanfche overeenkomst en grensfcheiding gemaakt werd. (56)

De zaak echter was in het Vaderland niet ver-

(55) *Vaderl. Hist.* XII. bl. 215—219. Vergelijk *Notulen van Zeeland*, 22 *Febr* 1652. Den 4 Maart 1653 besloten Hun Hoog Mog. dat er geen Mandementen van appél zouden worden verleend van Sententiën, in *Nieuw - Nederland* gewezen.

(56) *Groot - Placaatboek* II. D. bl. 522. *Verbaal van Beveringk*, bl. 357.

vergeten. Bij eenen brief van den 29 van Herfstmaand 1654 zonden Bewindhebberen aan de Algemeene Staten het ontwerp der Limietſcheiding van den jare 1650, met eene *figurative* kaart, verzoekende, dat dezelve in handen der Gezanten (die inmiddels in Engeland gebleven waren, om over een verdrag van Zeevaart en ſchavergoeding te handelen) geſteld mogt worden, om daarvan het noodig gebruik te maken; (57) waartoe ook bij Hun Hoog Mogenden werd besloten, zonder nogtans de Grensſcheiding te Hartfort vastgeſteld, goed te keuren, het zij dan, dat zij daarop eenige bedenkingen maakten, het zij dan dat zij het ontijdig hielden, zich daaromtrent uittelaten.

De Nederlandſche Gezanten ſtelden dan ook aan de Engelſche Gemagtigden, onder voorwaarde van wederzijdſche goedkeuring, voor, om of de meergemelde Grensſcheiding van het jaar 1650 aan te nemen, of wel om deze op te dragen aan de beslisſing van de Regeringen der beide Volkplantingen in America, als beter met de zaak bekend, en zoo als zij tot onderlinge rust en welvaart best zouden oordeelen: onder goedkeuring echter der beide Ge-

(57) *Verbaal van Beverningk* bl. 602.

Gemeenebesten. (58) Zij gaven hiervan kennis aan de Algemeene Staten, bij hunnen brief van den 27 van Slagtmaand 1654, zich nogtans beklagende, dat men hen niet had voorzien van de noodige bewijzen aangaande de eerfte bezitneming der Nederlanderen en den koop van landen van de Inboorlingen, gelijk mede van een wettig bewijs der aangegane grensfcheiding; terwijl men aan de zijde der Engelfchen voorwendde onkundig te zijn, dat deze Staat eenige bezitting had in die ftreken, of dat er eenige grensfcheiding beftond, waarop men zich dezerzijds beriep; in allen gevallen, een veel vroeger bezitregt, dan dat der Hollanders, ftaande houdende. (59)

Ik vind geen verder gevolg dezer onderhandelingen, dan alleen, dat de Algemeene Staten op den 22 van Sprokkelmaand 1656 de grensfcheiding goedkeurden, met oogmerk waarfchijnlijk, om daarmede te bevorderen de onderhandelingen, die tusfchen de West-Indifche Compagnie en de Stad Amfterdam, wegens de overneming van een deel van *Nieuw-Nederland*, plaats hadden. (60)

Nieuw-

(58) *Ibidem* bl. 688.

(59) *Ibidem* bl. 693.

(60) *Groot - Placaatboek* II. D. bl. 1278. Nadat ik dit Ver-

Nieuw-Nederland afgeſtaan aan de Stad Amſterdam.

Trouwens de kamer Amſterdam, (aan welke door de Vergadering van Negentien het beleid der zaken van Nieuw-Nederland ſchijnt opgedragen geweest te zijn) geen kans ziende, om langer te voorzien in de kosten van 't beſtuur, en vertrouwende, dat het gezag van Amſterdam bij de Algemeene Staten, krachtiger middelen tot onderſteuning der volkplanting zoude daarſtellen en invloed genoeg hebben om de geſchillen over de grensſcheiding uit den weg te ruimen, toonde zich genegen om een gedeelte harer bezitnemingen in Nieuw-Nederland, over te laten aan de ſtad Amſterdam, en wel, gelijk mij voorkomt, bepaaldelijk dat gedeelte 't geen tusſchen de Zuid- en Noord-rivieren was gelegen, en dat bij de W. I. Maatſchappij, (gelijk in de Notulen van den Raad van Amſterdam van 3 Maart

Verhaal der binnenlandſche twisten geſchreven had, zijn mij in handen gekomen *the Collections of the New-York Historical Society*, in welker *Eerste Deel* p. 189—303 men vindt eene Verzameling van Brieven en andere ſtukken, gewisſeld tusſchen de Nederlandſche en Engelſche Beſtuurders in Noord-America, loopende van het jaar 1646 tot en met 1663, en overgenomen uit *Ebenezer Hazard's Historical Collections*, die zeer veel licht verſpreiden over de gebeurtenisſen in dat tijdvak.

Maart 1656 gelezen wordt) *titulo emptionis* geregtelijk werd bezeten.

De Regering, het belang der Volkplanting kennende, begreep dat, door de bebouwing derzelve, alles zoude kunnen verkregen worden, 't geen nu uit de Oostzee moest worden gehaald, zelfs Scheepsmasten, en kwam welhaast met Bewindhebberen in onderhandeling; met dat gevolg, dat de koop doorging in Lentemaand van het jaar 1656, voor eene somma van zeven maal honderd duizend Guldens. (61)

Na dat door de Algemeene Staten deze onderhandeling was goedgekeurd, werden zes gemagtigden door Burgemeesteren benoemd, die de Volkplanting zouden besturen. (62) Ook beraamde de Regering van Amsterdam eenige voorwaarden ten behoeve van zulken, die zich in de Volkplanting zouden willen nederzetten. (63)

Hier-

(61) *le Clercq Gesch. der Vereen. Nederl.* III. D. bl. 129. Het Accoord zelve is te vinden in 't *Muniment Register* van *Amsterdam* B. f. 118. *seqq* Gelijk althans in de Notulen ten Rade van 12 *Julij* 1656. bl. 121 gezegd wordt.

(62) De Directeurs van Nieuw-Nederland waren de Heeren *Coenraad Burch*, Raad en Oud-Schepen van Amsterdam, *Hendrik Roeters*, Opper-Commisfaris van de Wisselbank, *Eduard Man*, *Izaac van Beek*, *Hector Pietersz.* en *Johan Taijspil.*

(63) Men vindt deze voorwaarden achter de hier voren aangehaalde *Beschrijving van Nieuw Nederland* door *A. van der Donck* en in *the Collections of the New-York Historical Societij.* T. I. p. 291.

Hiertoe bood onverdraagzaamheid in den Godsdienst weder gedienſtig de hand. Meer dan drie honderd Waldenzen, om de vervolging van den Hertog van Savoijen te ontgaan naar Amſterdam gevlugt, en daar voorzien van 't noodige, vertrokken nog vóór den winter naar Nieuw-Nederland, wordende, in Lentemaand des volgenden jaars, nog door drie honderd anderen, en wat later door nog een aanzienlijk getal lieden van onderſcheiden rang gevolgd.

Twisten met de Kolonisten in Virginië en de Zweden.

Hooggaande twisten hadden, gelijk wij hier voren zagen, verſcheiden jaren lang tusſchen de Nederlanders en hunne noordelijke Naburen beſtaan; echter was de vrede gelukkig bewaard gebleven tusſchen hen en de zuidelijke Kolonisten in Virginië (64). Hiertoe had misſchien onderling belang medegewerkt, en welligt overeenſtemming van ſtaatkundige gevoelens, vooral na den dood van Koning Karel den I, wiens gunstbewijzen zij zoo zeer waardeerden, dat zij het gezag van Cromwel weigerden te er-

(64) VAN BEVERNINGK *l. c.* bl. 603.

erkennen. En toen deze in 1651. eene ſterke Vloot ter beteugeling der Virginiërs had afgezonden, ontzagen de Nederlandſche Planters zich niet, om met hunne ſchepen, die daar bij toeval lagen, den wederſtand hunner broederen te onderſteunen, ſchoon vruchteloos. (65)

Ten aanzien der Zweden, die ter wederzijde der Zuid-rivier en in Nieuw-IJerſeij woonden, laat ons de Geſchiedenis eenigszins in het duister. Het komt mij echter voor, dat zij, met wederzin met de Nederlanders vereenigd, ſlechts gewacht hebben naar eene bekwame gelegenheid, om hunne vorige regten terug te nemen en hunne onafhankelijkheid ſtaande te houden: dat zij, om dit oogmerk te bereiken, zich hebben bediend van de verwarring, die, na den val van Koning Karel I. in het jaar 1649 in het Gouvernement van Virginië plaats had en vooral in Engeland: (66) dat zij bovendien de Inlanders hebben aangezocht, om met hen afzonderlijk te handelen en een verbond van vriendſchap te ſluiten, gelijk zulks hun gelukt is in het jaar 1654: en dat zij eindelijk de ſterkten langs de Zuid-rivier, waaruit de Nederlanders reeds vóór de komst der Zweden, door de

(65) *Histoire de la Virginië*, p. 81. *Amſt.* 1707.

(66) BACHIENE op HUBNER *Algem. Geographie*, V.D. bl. 673.

de Wilden verdreven waren, bezet en herfteld hebben.

Onder deze fterkten behoorde het fort *Cafimir.* Het lag aan den wester-oever der Zuid-rivier benedenwaarts, tegen over *Helfingburg.* Het was zeer vervallen en voor de onzen van groot belang. Men befloot dus tot deszelfs herftelling, en waarfchijnlijk ook tot de herovering der andere fterkten, aan die rivier gelegen. Of dit oogmerk bereikt zij, is mij niet gebleken, noch ook of er tusfchen de Nederlandfche en Zweedfche Kolonisten vijandelijkheden zijn voorgevallen: maar wel, dat de Virginifche Planters, (het zij dan dat zij door de Zweden waren opgehitst, het zij dat hun het herftel van het fort *Cafimir* gevaarlijk voorkwam,) onder aanvoering van den Colonel *Nathanaël Utie*, hetzelve aangevallen en gefliecht hebben in herfstmaand 1654. (67)

Nu zouden, naar het verhaal van eenen Zweedfchen Schrijver, (68) de twisten tus-

 fchen

(67) Blijkens ftukken, berustende ten Raadhuize van Amfterdam, genaamd *Declaratie en Manifest aan Gouverneur en Raden van Marijland*, 6 *Oct.* 1659. en *Extract uit het Journaal van Augustine Heerman — aangaande de pretentie op de Zuid-rivier door Colonel* N. UTIE.

(68) TH. COMP. HOLM, hier voren aangehaald in het II. Deel der *Collections of the New-York Hist. Society* p. 357.

fchen de Nederlanders en Zweden door tusfchenkomst der Gouverneurs *Stuivefand* en *Rijfing* zijn bijgelegd, met geen ander gevolg echter, dan dat eerstgemelde, tegen het vredes verdrag aan, in het volgend jaar de vijandelijkheden hervat, en, met zeven fchepen en 600 à 700 gewapende mannen de Zuid-rivier opgevaren zijnde, alle de Zweedfche forten zoude hebben weggenomen, bijzonder de Vesting *Christiania*, na een beleg van veertien dagen, nemende alle de Krijgs-Officieren en de voornaamfte Ingezetenen in verzekerde bewaring, die vervolgens naar Nieuw-Amfterdam en van daar naar Holland zouden zijn opgevoerd.

Streng buiten twijfel zoude deze maatregel geweest zijn, en misfchien niet zonder berisping. (69) Althans liet de Koning van Zweden niet na zich over het wegnemen der forten bij de Algemeene Staten te beklagen. (70) Het komt mij echter waarfchijnlijk voor, dat het gedrag der onzen door de omftandigheden gewettigd werd, daar de goede verftandhouding tus-

(69) KALM *Reis door Noord-America* I. D. bl. 6. en bl. 218 tot 223. alwaar bij eenig licht verfpreidt over den foberen ftaat der eerste Zweedfche Planters en derzelver zeden en gebruiken.

(70) *Notulen van Holland* 24 *Maart* 1653.

tusſchen de Zweden en de Indianen de aanleidende oorzaak van den vernieuwden twist ſchijnt geweest te zijn. Trouwens, in Herfstmaand van het jaar 1655, werd het fort *Caſimir* aangevallen door meer dan 500 Indianen, door de Zweden denkelijk daar toe opgehitst. Het was er echter zoo ver af, dat zij de Vesting tot de overgaaf konden dwingen (71), dat deze zelfs door hunne verdedigers verſterkt en *Nieuwer-Amſtel* genoemd werd, terwijl het bevel daar over in 1656 door de Direčteurs van Nieuw-Nederland te Amſterdam, werd opgedragen aan *Johan Alrichs*, die er nogtans, daar hij ſchipbreuk had geleden op het Lange-Eiland, eerst in Grasmaand des volgenden jaars aankwam. (72)

Omſtandigheden van Nieuw-Nederland, *ſedert de Oorlogen tusſchen de Nederlanders en de Engelſchen.*

Ondertusſchen waren de kosten van het onderhoud der Kolonie, waarſchijnlijk door de ver-

(71) *Hollandſche Mercurius* 1658, bl. 113.

(72) Blijkens Papieren ten Raadhuize van Amſterdam. Alrichs was in December 1656 uit Texel vertrokken, en na geleden Schipbreuk op 't Lange-Eiland in April 1647 met 128 zielen in 't fort Caſimir aangekomen.

vermeerdering der verdedigings - middelen, verre geloopen buiten de rekening der Regering van Amfterdam; zoo dat zij in het jaar 1660 in overweging nam, om Nieuw-Nederland weder over te laten aan de West-Indifche Maatfchappij, die nogtans niet genegen was daarin toe te treden.

Men moest zich dus eenige opofferingen getroosten, in de hoop van eenmaal de vruchten daarvan te zullen plukken. En in der daad: de zaken der Volkplanting kwamen allengskens op eenen vasten voet, en de voordeelen begon men er van te genieten. De Scheepvaart en Koophandel op die Landftreek namen toe zoodanig, dat, bijaldien de oorlog met Groot-Brittannie in het jaar 1664 niet ontvlamd ware, Nieuw-Nederland, welks rijkdommen en voortbrengfelen men met die der Oost-Indifche Bezittingen, waarfchijnlijk ten onregte, meende te mogen vergelijken, (73) eene goudmijn voor Amfterdam en den geheelen Staat der Vereenigde Nederlanden zoude geworden zijn. (74)

Wat hiervan ook wezen moge, de Kommis-

(73) Naar het oordeel van Bewindhebberen der W. I. C. te zien bij BEVERNINGK *l. c.* bl. 604.

(74) WAGENAAR *Befchrijv. van Amft.* I. D. bl. 594, in fol.

misſarisſen en Directeuren over de Zuid-rivier in Nieuw-Nederland toonden zich genegen in het jaar 1663, om de helft der Kolonie van de Stad over te nemen. De Graaf *d'Estrades* ſchrijft in eenen zijner brieven, (75) aan de Gemagtigden van Amſterdam, dat het niet in de magt der Staten ſtond om hen Nieuw-Nederland te doen afſtaan, waaraan zij, boven de koopſom van zevenmaal honderd duizend Guldens, nog twee Millioenen hadden te koste gelegd, en waarvan de Stad Amſterdam jaarlijks, na aftrek van alle onkosten, ruim zestig duizend guldens aan renten inzamelde.

Doch deze voordeelige uitzigten waren juist oorzaken van het verlies der Volkplanting; want, in het begin reeds had hare ontdekking in het jaar 1609 door Henrij Hudſon, als ook hare vestiging en uitbreiding, de afgunst der Engelſchen gaande gemaakt, ontaardende, vooral ſedert den tijd van Cromwel, in eene verbittering tusſchen de twee Natiën, die, ſchoon ongelijk in magt en volkrijkheid, ſchoon zelfs door banden van Godsdienst en Staatkunde verpligt elkander te ontzien, echter voor afkeer

 en

(75) Het is een Brief van den *Graaf d'Estrades* aan *Lionne* van den 17. Sept. 1665, te vinden in de *Memoires* D'ESTRADES II. D. bl. 329.

en winzucht zachtere gevoelens deden wijken; hoedanige indrukken de Volkplantingen gretiglijk overnamen.

De Directeur van *Nieuw-Nederland* had inmiddels alles gedaan om den vrede te bewaren, zich houdende aan de grensſcheiding van het jaar 1650; bij een uitdrukkelijk Bevelſchrift voorziende in de misbruiken, die ingeſlopen waren bij het verkrijgen en vervreemden van gronden. (76)

Voorzigtigheid en goed beleid mogen door zulke en andere middelen hier en daar hebben gezegepraald boven de ondernemingen des gewelds: die van *Hartfort* echter werden allengskens onverzettelijker, en alle pogingen tot minnelijk vergelijk vruchteloos. Te vergeefs beklaagde zich de Directeur Generaal *Stuiveſand* bij het Congres of de algemeene Vergadering der vier Engelſche Volkplantingen, in Wijnmaand 1663 te *Boston* gehouden, werwaarts hij zich in perſoon had begeven. Te vergeefs werden de ondernemingen van die van Hartfort afgekeurd door de afgevaardigden van *Boston*, *New-Plijmouth* en *New-Haven*. Zij bleven onverzettelijk, bewerende, dat deze geſchillen niet betroffen de algemeene Verga-

de-

(76) *Holl. Mercurius* 1653, bl 43.

dering, maar alleen die van hunne bijzondere Kolonie. Te vergeefs begaven zich ook Gemagtigden van Directeur en Raden van *Nieuw - Nederland* derwaarts, waar zij alle pogingen aanwendden tot bewaring der rust en eenigheid onderling: doch vruchteloos. Die van Hartfort verklaarden geen *Nieuw - Nederland* te kennen, de bezitneming der West-Indische Maatschappij te houden voor onwettig, als niet steunende op eenig Patent des Konings van Engeland, en mitsdien voornemens te zijn hunne Plantaadjen uit te breiden naar goedvinden, ja zelfs geheel Nieuw-Nederland in te nemen met geweld, zoo men bestond zich tegen hen te verzetten. Gedurende de onderhandelingen te Boston ondernamen eenige ijveraars de Hollandsche Dorpen tot muiterij op te zetten, terwijl de Wilden van *Esopus* de grootste wreedheden bedreven, door sommige Nederlanders in hunne buurt te vermoorden, hangende de hoofden voor hunne hutten op. *'s Gravezande* en *Heemstede*, dorpen op het Lange-Eiland, werden dus ook overgehaald den Koning van Engeland te erkennen. Die van het dorp *Vlissingen* echter, schoon meest uit Engelschen bestaande, bleven getrouw aan hunne oude Meesters, zeggende, dat zij, door

de Staten Generaal wel beschermd zijnde geweest, niet gezind waren anderen te erkennen. En alzoo ontstond in de Volkplanting de grootste tweespalt en verwarring. (77)

Welke aandoening de mishandelingen der Engelschen verwekten in de Volkplanting, is ligtelijk af te nemen uit den brief van Bewindhebberen der West-Indische Maatschappij aan de Algemeene Staten van den 21. van Louwmaand 1664, in den *Hollandschen Mercurius* van dat jaar woordelijk en bij *Aitzema* hoofdzakelijk te vinden. (78)

Voorziende dat hun een dergelijk lot over het hoofd hing als de Nederlandsche Planters in Brazil, die eindelijk naakt en berooid overgelaten waren aan de genade der Portugezen, zonden zij eenige gemagtigden naar den Haag om de nadrukkelijkste vertoogen te doen, zoo aan de Algemeene Staten als aan de Bewindhebberen, verzoekende, dat in hunne bezwaren ten spoedigsten mogt voorzien worden, door de vast每stelling eener billijke grensscheiding en het nemen van krachtdadige voorzorgen, om de gevreesde geweldenarijen te stuiten.

In

(77) *Holl. Mercurius* 1663 bl. 168. en anno 1664, bl. 10 en 13.

(78) AITZEMA V. D. bl. 64. *Holl. Mercurius* 1664 p. 13 en 14. *Hollands Rijkdom*, II. D. bl. 146.

In het begin van Louwmaand des jaars 1664, kwamen deze klagten in; en men befloot de zaak door Gemagtigden te doen onderzoeken; maar de ingekomene tijdingen der veroveringen door den Engelfchen Admiraal *Holmes* maakten welhaast alle verdere beraadflagingen noodeloos.

Dan, keeren wij terug naar Europa, en zien wij, wat daar gebeurd zij.

Nieuw-Nederland door de Engelfchen veroverd in 1664, *en in* 1667 *afgeftaan.*

Nadat Koning Karel de II. in het jaar 1660, den Britfchen troon had beklommen, had men billijk mogen verwachten, dat de vrede met dezen Staat, waaraan zijne Majesteit zulke groote verpligtingen had, langdurig zoude geweest zijn: maar het bleek al fchielijk, dat de weigering, om den jongen Prins van Oranje tot Stadhouder aan te ftellen, den Koning zeer mishaagde, en dat hij niet dan fchoorvoetende kwam tot het Verdrag, dat in het jaar 1662 tusfchen de beide Staten gefloten werd. (79)

Om zich te dekken tegen den wrok van Engeland, daar men weinig genegenheid toonde om zich aan het gefloten Tractaat te houden, ver-

(79) *Vaderl. Hist.* XIII. D. bl. 47.

verbond zich de Staat wel met den Franſchen Koning Lodewijk den XIV: doch deze, te onvrede over eene geheime onderhandeling tusſchen dit Gemeenebest en Spanje, ſtookte Karel den II. onder de hand op, tegen dezen Staat.

Welhaast borsten ook buiten Europa de vijandelijkheden uit. De Hertog van IJork, 's Konings broeder, was in het jaar 1663, met eenige ſchepen uitgezonden naar de kust van Afrika, en had in last (80) om *Kaap Kors* te nemen en vervolgens *Nieuw-Nederland.* De onderneming ſlaagde gelukkig. In Sprokkelmaand van het jaar 1664, vielen verſcheidene Nederlandſche Schepen en Sterkten langs de kust van Afrika in handen des Vijands, die daarop den ſteven wendde naar Amerika. De Engelſche magt was aanzienlijk: wederſtand met ſchijnbaar geluk onmogelijk: zoo dat op den 27 van Oogstmaand 1664, *Nieuw-Amſterdam* zonder ſlag of ſtoot overging aan de Engelſchen, die welhaast geheel *Nieuw-Nederland* vermeesterden, benevens de Eilanden *Tabago* en *St. Euſtatius.* (81) Zij noemden het aldus be-

(80) Dit erkende zelfs de Koning openlijk; vergelijk *Brieven van de Wit* IV. D. bl. 387.

(81) *Vaderl. Hist.* XIII. D. bl. 118. De voorwaarden der Kapitulatie van Nieuw-Nederland vindt men in den *Holl. Mercurius* 1664.

bemagtigd Land *New-York*, en gaven denzelfden naam aan de Hoofdplaats *Nieuw-Amsterdam.*

Zoodra de tijding van dit verlies in Holland kwam, gaven de Bewindhebberen der West-Indische Maatschappij er kennis van aan de Algemeene Staten, op den 24. van Wijnmaand 1664. Hun Hoog Mogenden ontvingen dit Verslag met leedwezen, en zonden afschriften der Memorie van Bewindhebberen aan de onderscheidene Provinciën, dezelve aanmanende om door spoedige Consenten de noodige Geldmiddelen daar te stellen tot voortzetting van den oorlog en tot afwering van verdere onheilen, zoo binnen als buiten Europa: terwijl de Ambassadeur *van Goch* in Engeland werd aangeschreven, om de krachtigste voorstellen te doen bij den Koning, tot teruggaaf der ontnomen Koloniën en tot voorkoming van dergelijke ondernemingen. Dan met welk leedwezen dit verlies hier te lande ook vernomen werd, gelijk men buiten staat geweest was om het te verhinderen, zoo was men echter niet gereed om het verlorene te hernemen. Amsterdam scheen zich bovendien dat verlies te getroos-

1664, p. 153. en in 't *Kort Verhaal van den Engelschen Oorlog*, Amst. 1667. bl. 28 en 29.

troosten, in het vooruitzigt van driemaal meer te zullen winnen, daar er bevelen gegeven waren, om de bezittingen der Engelſchen in Oost-Indiën aan te vallen, die men vervolgens of zoude blijven behouden of tegen *Nieuw-Nederland* uitwisſelen. (82) Men leefde trouwens in de hoop, dat bij de Vredes-onderhandelingen, die in het jaar 1665, onder het beleid der Franſche Gemagtigden, op bijzonderen last van Lodewijk den XIV. ondernomen waren, het Gemeenebest der Vereenigde Nederlanden herſteld zoude worden in het bezit van *Nieuw-Nederland*, dat men zoo ongaarne verloren had.

Ondertusſchen had de Franſche Koning op eigen gezag (83) aan de Staten den voorſlag laten doen om *Nieuw-Nederland* aan den Koning van Groot-Brittannië af te ſtaan, mits hij hen in 't bezit liet van het eiland *Pouleron &c.* Men had echter hier te lande geene ooren naar dergelijke ſchikkingen, vooral, daar men zich vleide, dat Frankrijk ook einde-

(82) D'ESTRADES *memoires L. II. p.* 294.

(83) De Koning verſchoont zich deswegens in zijnen brief aan *d'Estrades* van den 17. Aug. 1665, zeggende „dat de Vredes-„ voorwaarden hem door den Raadpenſionaris DE WIT waren aan „ de hand gegeven, 't geen Z. M. begeerde dat bij gelegenheid, „ met overleg van DE WIT, den Staten wierd bekend gemaakt, „ tot afwending van allen argwaan". *Oeuvres de Louis XIV. T. III. p.* 315.

delijk zich tegen Engeland verklaren zoude.

Twee jaren duurde de oorlog: ter wederzijde werd dapper gevochten. Eindelijk werd de Vrede te Breda gesloten op den 31. van Hooimaand 1667, en daarbij bedongen, dat elk zoude blijven behouden de Plaatsen, Steden en Sterkten, die men gedurende den oorlog aan elkander ontnomen had, tot op den 20. van Bloeimaand te voren. (84)

Nieuw-Nederland, dat nu reeds drie jaren in handen der Engelschen geweest was, werd dus volkomen en eindelijk afgestaan. En zoo werd in eens verloren de vrucht van meer dan vijftig jaren arbeids, met alle de onnoemelijke geldsommen, die uit het Vaderland tot aanleg en verbetering der Volkplanting waren afgezonden; verijdeld de vleijendste vooruitzigten van koophandel en welvaart; verarmd menigvuldige Nederlandsche Geslachten, welker bestaan van 't behoud der Volkplanting afhing.

Hoe zeer men het verlies van deze aanzienlijke Volkplanting te regt betreurde, werd dit nogtans eenigermate verzacht door het nemen der Engelsche Volkplanting *Suriname* in Lentemaand van het jaar 1667, door den *Zeeuw*-schen

(84) *Vaderl. Hist.* XIII. D. bl. 265.

ſchen Capitein *Abraham Krijnszoon* (85) derwaarts door de Staten van Zeeland met drie ſchepen gezonden; welke Volkplanting mitsdien, uit kracht der Bredaſche Vredehandeling, onder de heerſchappij van dezen Staat overging. (86)

Zoo dikwijls wij aan *Suriname*, de eenigſte Nederlandſche Volkplanting aan de kust van Guiana, denken, herinneren wij ons met dankbaarheid de nagedachtenis van deszelfs veroveraar, *Abraham Krijnszoon*, onzen Zeeuwſchen Landgenoot, die dezelve als eene vergoeding voor het verloren *Nieuw - Nederland* aan de kroon des Vaderlands gehecht heeft, en nog daarmede doet prijken.

Of ondertusſchen het verlies van *Nieuw-Nederland* door de vermeestering van *Suriname*, immers bij verloop van tijd, zij vergoed geworden, is moeijelijk te beſlisſen. Dit is zeker, dat de afſtand van eerstgemelde Volkplanting groote vreugde in Engeland veroorzaakte. Trouwens, daar door werd de ſcheidsmuur weggenomen, die de vereeniging der zuidelijke Koloniën van Engeland in Virginië met de noor-

(85) Zie nopens dezen dapperen Zeeuw DE LA RUË *heldhaftig Zeeland*. bl. 190.

(86) *Vaderl. Hist.* l. c. bl. 406. HARTZINCK *beſchr. van Guiana*. II. D. bl. 585.

noordelijke Koloniën verhinderde: daardoor werd een nieuw vak van Landbouw en Koophandel geopend en een gevaarlijk nabuur uit den weg geruimd.

In deze uitzigten echter openbaarde zich wederom de onſtandvastigheid der ondermaanſche zaken. De tegenzin, waarmede van de Engelſche zijde de Vrede geſloten was, deed vermoeden, dat dezelve niet langdurig zoude wezen. Welhaast ook ontſtond er geſchil over het ſtrijken der vlag, 't geen het oorlogsvuur nog heviger dan immer te voren deed ontbranden.

Nieuw-Nederland *door de Nederlanders hernomen, doch weder terug gegeven.*

In het jaar 1672 werd de Staat overvallen, niet alleen door de Kroonen van Engeland en Frankrijk, maar ook door de Bisſchoppen van Keulen en Munſter.

Aanzienlijk waren de verliezen te Lande: ter Zee echter werd de eer van 's Lands vlag mannelijk gehandhaafd.

De Kapitein *Cornelis Evertſen*, Zoon van den geſneuvelden Vice-Admiraal van denzelfden naam, in 't laatst van het jaar 1672, door de Staten en de Admiraliteit van Zeeland

 met

met eene kleine Vloot naar de West-Indiën gezonden, ſtevende naar de Engelſche Koloniën in Virginië, alwaar hij verſcheidene Schepen nam of verbrandde. Te *Martinique* een ſmaldeel van vier Schepen van Oorlog, door de Admiraliteit van Amſterdam onder het bevel van den Kommandeur *Jacob Binkes* (87) uitgezonden, ontmoetende, vereenigde hij zich daarmede, nemende eene groote menigte Engelſche en Franſche Schepen.

En nu wendden *Evertſen* en *Binkes* den ſteven naar *Nieuw-Nederland*. De Stad *New-York* was voorzien van veertig ſtukken geſchut, doch de Gouverneur afwezig, zoodat er eenige verwarring plaats had, en de bemagtiging geſchiedde zonder grooten tegenſtand. Alle de Zeehavens werden almede ingenomen, en vervolgens de geheele Volkplanting, waar aan door den overwinnaar de aloude naam van *Nieuw-Nederland* werd wedergegeven. Dit gebeurde den 9. van Oogstmaand van het jaar 1673. (88)

Welk

(87) *Jacob Binkes* was een dapper Zeeman, en ſneuvelde in Slagtmaand 1677, ter gelegenheid der verovering van *Tobago* onder den Graaf D'ESTRÉES, zie *Vaderl. Hist.* XIV. D. bl. 376, 401 en 443. en *Leven en Daden der Zeehelden*, bl 438.

(88) *Notulen van Zeeland* 1673 bl. 176—179, en van 1674 bl. 21 en 24. *Holl. Mercurius* 1673, p. 170—264. *Aanmerk. op de Vaderl. Hist.* XIV. D. bl. 102.

Welk eene vreugde deze heerlijke zegepraal onder de Nederlandſche Volkplanters verwekte, voor zoo verre zij in de Kolonie gebleven waren, is ligtelijk op te maken. De dappere *Evertſen*, op 't behoud der Volkplanting bedacht, zal buiten twijfel in het beſtuur voorzien en eene behoorlijke bezetting uit de Landſoldaten, die hem waren medegegeven, in de Hoofdplaats en waar zulks noodig was, gelaten hebben; zorgende bovendien, dat nog twee gewapende Schepen ter meerdere beveiliging daar bleven liggen.

De Regering van 't veroverd *New-York*, thans genoemd *Nieuw-Oranje op 't eiland Manhattans* (89), gaf bij eenen uitvoerigen brief van den 8. van Herfstmaand 1673 kennis aan Hunne Hoog Mog. van deze gewigtige gebeurtenis, daarmede afzendende den Heer *Cornelis van Ruijven*, die verſcheiden aanzienlijke ambten in de Kolonie bekleed had

en

(89) De Regering benoemde zich Burgemeesteren en Schepenen der Stede *Nieuw-Oranje* op 't Eiland *Manhattans* in *Nieuw-Nederland*, en beſtond uit de navolgende perſoonen: *Anthonij de Mill*, *Johannes de Rijster*, *Aegidius Luijck*, *Johannes van Brug* of *Burg*, *Michiel Beeckman*, *Jeronimijs Ebbink*, *Jacob Kop*, *Laurens van de Spiegel*, *Guilliam Verplanck*.

Deze brief is mij vriendelijk medegedeeld door Jonkheer J. C. DE JONGE, Adjunct-Archivarius van het Rijk der Nederlanden, dien ik voor dit en andere berigten mijnen dank betuig.

en volkomen bekend was met den ſtaat der zaken: doch een zware ſtorm, die Schip en leven bedreigde, hem eene haven van Nieuw-Engeland hebbende doen binnen loopen, werd hij met een' naderen brief, van den 10 van Louwmaand 1674, andermaal naar Nederland afgevaardigd.

Bij dien brief wordt te kennen gegeven, dat het God behaagd hebbende de wapenen van den Staat zoodanig te zegenen, dat de gansche Provincie van Nieuw-Nederland, beſtaande uit drie Steden en meer dan dertig dorpen, tot groote vreugde der Ingezetenen onder de gehoorzaamheid harer wettige Overheden was wedergebragt, men groote voordeelen voor het Vaderland daaruit meende te mogen voorſpellen; vooral, indien eenige huisgezinnen, die door den overval der Franſchen ſchier van alles beroofd waren, zich in Nieuw-Nederland zouden willen nederzetten; en men hen, gedurende het eerste jaar, wilde te gemoet komen: dat deze Provincie, die bijna niets dan volk van noode had om den landbouw voort te zetten, daardoor zoodanig in waarde zoude toenemen, dat zij in 't vervolg van tijd voor 't Vaderland zoude kunnen dienen tot eene koornſchuur en bergplaats van vele noodzakelijkheden, die nu gewoonlijk uit

de

de Sond gehaald werden; hebbende de Landſtreek *de Eſopus*, beſtaande uit drie dorpen, in het vorige jaar reeds uitgeleverd omtrent 25,000 ſchepels koorn: dat Curacao en Suriname inmiddels in de behoeften van Nieuw-Nederland zouden kunnen voorzien, en zij daar hunne waren vertieren: dat Nieuw-Nederland voor Schepen, om de West kruiſende, zeer gelegen was om er hunne prijzen op te brengen: dat men bovendien aldaar in ſtaat was om het oog te houden op het gedrag van Engeland, 't geen eens meester wordende van het Noordergedeelte van America, in ſtaat zoude zijn, om buiten kennis van andere Mogendheden, aldaar Schepen van oorlog uit te rusten, ten einde daarmede den Staat of deszelfs Bondgenooten te overvallen: dat bij dit alles kwamen de groote voordeelen van den Bever- en Pelterij-handel, benevens nog andere zaken, die mondeling door den Heer *van Ruijven* zouden worden voorgedragen.

Zij beſloten, dat tot het herſtel en behoud van de Provintie Nieuw-Nederland onmiddelijke hulp en voorziening noodig waren, zonder welke zij gevaar liep van te bezwijken onder de aanſlagen van hare menigvuldige Engelſche en Franſche vijanden, van welke zij omringd was, en die niet zouden nalaten alle hun-

ſche krachten in te ſpannen , om zich over de zegepraal der wapenen van Hunne Hoog Mog. in dat weſeliddeel te wreeken , waardoor de Nederlandſche Natie, die daar te lande omtrent 6000 à 7000 man ſterk was, niets anders dan eenen volkomen ondergang en verwoesting zoude mogen verwachten , verzoekende mitsdien, dat Hun Hoog-Mog. zich aan het behoud dezer Provinçie wilden laten gelegen liggen, en haar zoodanigen bijſtand bezorgen, als tot haar behoud bevonden zoude worden te behooren.

Intusſchen was *Evertſen* met zijne kleine vloot en verſcheiden prijzen naar Kadix vertrokken, alwaar hij in Wintermaand deszelfden jaars behouden aankwam, nadat hij het eiland *Sint Euſtatius* nog bovendien had bemagtigd.

Gedurende dezen zeetogt was de ſtrijd der verbonden Mogendheden zeer hevig en bloedig geweest. Geen wonder dat 's Lands Staten, die geenen anderen Bondgenoot hadden dan den Koning van Spanje, tot den vrede geneigd waren. Zij deden dan verſcheiden voorſlagen aan Koning Karel den II, onder anderen ook om *Nieuw-Nederland* op nieuw af te ſtaan, zonder daarvoor eenige vergoeding te bedingen.

Streelender lokaas kon den Britſchen Vorst

niet worden aangeboden. Hij nam er ook ſpoedig genoegen mede, en de Vrede werd op den 19 van Sprokkelmaand 1674 te Westmunster, onder deze voorwaarde, geſloten. (90)

De Algemeene Staten beſloten daarop, den 16 van Grasmaand, om *Nieuw - Nederland* aan de Engelſchen over te geven, waartoe de West - Indiſche Maatſchappij werd gemagtigd (91); terwijl de ingezetenen der Volkplanting met hunne verzoeken verwezen werden naar den Koning van Engeland (92). Dus werd *Nieuw - Nederland* op nieuw eene Engelſche Volkplanting, en voor altoos aan het Vaderland ontnomen; terwijl het eiland *Sint Euſtatius* en de Volkplanting van *Suriname*, nog ten huidigen dage in het bezit van dezen Staat gebleven, onloochenbare gedenkteekens blijven van den heldenmoed en het beleid der Zeeuwſche Zeehelden *Krijnſen* en *Evertſen*.

Bij de menigvuldige helden - daden der *Evertſens*, verdient ook deze zegepraal onze erkentenis. De Kommandeur *Cornelis Evertſen*, niet ontaard van den moed en de dapperheid

 zijns

(90) *Vaderl. Hist.* XIV. D. bl. 298 en 299. VALCKENIER II. D. *Bijlage* 22. bl. 68.

(91) *Notulen van H. H. M.* 5, 11, 15 *Junij* 1674.

(92) *Ibidem* 4 *Junij* 1674.

zijns Vaders en Ooms, beide in hetzelfde jaar roemruchtig gesneuveld, zoude ook *Nieuw-Nederland* aan het Vaderland hebben wedergegeven, indien het behoud daarvan mogelijk geweest, en de afstand tot herstel van den Vrede niet noodzakelijk geoordeeld ware. (93)

Onderzoek naar 't regt van bezitneming van Nieuw-Nederland.

De aaneenschakeling der lotgevallen van *Nieuw-Nederland* kon hier voegzaam worden besloten, indien het niet waardig ware, nog een oogenblik stil te staan bij de gronden van regt, waarop zich het Gemeenebest der Vereenigde Nederlanden, ten aanzien van het bezit van *Nieuw-Nederland*, beriep.

En waaruit kan men dezelve beter opmaken, dan uit de redenen, waarmede het Engelsch Bestuur dit regt tegensprak?

Het wendde namelijk voor, dat Koning Jacobus dat land gegeven had aan den Graaf *van Stirling* bij opene brieven, onder het groot Zegel

(93) CORNELIS EVERTSEN, geboren te *Vlissingen* den 16 Novb. 1642, was de zesde Zoon des gesneuvelden Luit.-Admiraals CORNELIS EVERTSEN. Zie DE LA RUE *Heldhaftig Zeeland*, bl. 154. en J. DE KANTER Phil.z. *Redevoering over het herstel van het Praalgraf der Luit.-Admiralen* JOHAN en CORNELIS EVERTSEN, *te Middelburg uitgesproken den* 18. *van Lentemaand* 1818.

Zegel van Engeland: dat de Schotten, langen tijd voor er de Hollanders waren ingekomen, de bebouwing der Kolonie hadden begonnen: dat de Hertog van IJork het regt der Erfgenamen van den Graaf van Stirling gekocht had, en dat mitsdien de landstreek, *Nieuw - Nederland* genoemd, wettig toekwam aan de Engelschen: dat bovendien de Hollanders er slechts oogluikend waren toegelaten, even als wanneer zij zich in Engeland of elders nederzetteden, zonder daarom voor hun Vaderland eenig regt van Souverainiteit te verkrijgen. (94)

Zie daar de gronden, waarop zich, naar het schrijven van den Graaf *d'Estrades*, de Kanselier van Engeland beriep, om het regt van zijnen Meester te verdedigen! — Laten wij dezelve kort en bescheiden ter toets brengen.

Indien hier de vraag ware, of Koning Jacobus vroeger dan de Algemeene Staten, onder zijne grootere uitgiften, de Landstreek, naderhand *Nieuw - Nederland* genoemd, ter ontginning en bevolking hebbe weggeschonken, zou welligt de uitspraak ten zijnen voordeele vallen moeten. Het is toch bekend, dat Koning Jacobus, in zijnen overdreven ijver tot vorming van overzeesche Volkplantingen,

 reeds

(94) *Memoires* D'ESTRADES, T. II. p. 289.

reeds in het jaar 1606, aan twee onderfcheidene Maatfchappijen van Koophandel het regt heeft gegeven, om handel te drijven op het vasteland van America, 't geen hij in twee bijna gelijke deelen, tusfchen den 34 en 45 graad breedte, en dus van Nieuw-Schotland tot het zuiderdeel van Carolina, verdeelde, het eene gedeelte noemende *de eerste Volkplanting van Virginië* of *de Zuidelijke Volkplanting*, en het andere *de tweede*, of *de Noordelijke Volkplanting* (95). Het lijdt ook geene tegenfpraak, dat Koning Jacobus, bij verfcheiden opene brieven, het gezag en de voorregten dezer Volkplantingen bevestigd, uitgebreid en bepaald heeft: — dat hij zelfs, in het jaar 1620, bij dergelijke brieven aan den Hertog *van Lenox*, den Margraaf *van Buckingham* en andere Grooten een uitgeftrekter regt vergund heeft, dan hij te voren had afgeftaan, hen vereenigende onder den titel van *den Grooten Raad* van Plijmouth, ten einde eene Volkplanting aan te leggen in Nieuw-Engeland: (96) maar het is niet minder zeker, dat alle de pogingen des Konings vruchte-

(95) ROBERTSON *Gefch. van America*, V. D. bl. 46. *'t Britt. Rijk in America*, bl. 172.

(96) ROBERTSON *l. c.* bl. 62, 71, 93, 152.

teloos uitvielen, en dat alle de ondernemingen der nieuwe Maatſchappij zonder goed gevolg bleven. (97) Waarom zoude ook, zonder bijkomende bezitneming, de vergunning van zeevaart, handel en landswinning, tusſchen den 34 en 45 graad, door Koning Jacobus, alware die ook vroeger gedaan, op het regt en den eigendom der gronden, van meerdere waarde en invloed zijn, dan die der Algemeene Staten der Vereenigde Nederlanden, die aan de West-Indiſche Maatſchappij, in het jaar 1621, gelijke regten vergunden tusſchen den 37½ en den 41½ graad, terwijl er reeds Nederlandſche plantaadjen en vastigheden in die oorden beſtonden?

Mijns erachtens, hebben beide Uitgiften zonder dadelijke bezitneming geene meerdere waarde, dan die van den Roomſchen Paus Alexander den VI, toen hij bij zijne Bulle van het jaar 1493, geheel Zuid-America tusſchen de Koningen van Portugal en Spanje verdeelde. Alles trouwens komt hier aan op de oorſpronkelijke ontdekking en eerste bezitneming. Deze zijn de eenige titels van regt, die de Volken tegen elkander kunnen aanvoeren, om hun voortdurend bezit te regtvaardi-

(97) Robertson *l. c.* bl. 153. Sprengel *Geſch. der Europ. in America*, bl. 173.

digen. (98) Om deze reden heb ik hier boven geen gewag gemaakt van de ontdekkings-reis van *John* en *Sebastiaan Cabot*, die, op last van Hendrik den VII, Koning van Engeland, tot ontdekking van den doortogt door het Noord-Westen, uitgevaren, de kusten van Noord-America waarſchijnlijk wel gezien maar niet bezocht hebben. (99)

Gelijk men dus, op dien grond, aan Engeland niet kan ontzeggen het regt van eigendom op de Volkplantingen in *Virginië*, als door hen oorſpronkelijk ontdekt en in bezit genomen, even weinig kon dat Rijk aan de Nederlandſche West-Indiſche Maatſchappij het regt betwisten, dat de Nederlanders door eerste ontdekking, bevolking en bebouwing op *Nieuw-Nederland* verkregen hadden.

En wat betreft de Uitgift bij opene brieven in het jaar 1621 aan Willem Alexander, Graaf van Stirling, Secretaris van Staat in Schotland; deze bepaalde zich tot *Acadia* of *Nieuw-Schotland*, (zoo als Koning Jacobus goedvond dat Land te noemen) gele-

(98) Pufendorf *droit de la Nat. et des Gens*, Lib. IV, c. 6 § 4.

(99) *Discours of Dr.* S. Miller *in the Collections of the New-York Histor. Societij*, T. I. p. 22.

legen tusſchen den 42 en 44 graad. (100)

Bovendien was die gift beperkt door het uitdrukkelijk beding, *indien die Landen onbewoond of door Ongeloovigen in bezit genomen waren.* De Schrijver van het *Brittannisch Rijk in America* (101) verhaalt wel, dat Koning Jacobus het *Lang-eiland* aan den Graaf van Stirling heeft geſchonken, maar doet te gelijk opmerken, dat dit gebeurde ten tijde dat de Nederlanders zich reeds in de Volkplanting gevestigd hadden, en de Planters door den gemelden Graaf naar 't Lang-eiland gezonden, door de Hollanders naar 't deszelfs Oostelijk gedeelte gedreven waren.

Maar, zouden ook de Schotten, gelijk de Kanſelier van Engeland voorgaf, vroegere ontdekking van die Landſtreek gedaan en er eerder dan de Nederlanders bezit van genomen hebben? — Niets is, van voren beſchouwd, onwaarſchijnlijker dan dit. De geest der Schotſche Natie bepaalde zich, toen Koning Jacobus den troon van Engeland beklom, niet op ontdekkingen van Landen en berekeningen van

(100) Schoon ik den giftbrief niet gevonden heb, zelfs niet bij RIJMER, wordt zij aangehaald in bovengemeld ſtukje, genoemd *Conduite des François par rapport à la Nouvelle Ecosse* p. 29. en SPRENGEL *l. c.* I. D. bl. 40.

(101) Bl. 104.

van Koophandel. De aandacht van den Vorst zelfs ſtrekte zich toen meerder uit tot China en Japan, werwaarts hij door het Noorden den weg wilde vinden (102). Ook is mij nergens voorgekomen, dat er eenige ſcheepstogt op America door de Schotten ondernomen zij, vóór dat de hardnekkige handhaving der Bisſchoppelijke kerktucht de volksverhuizingen uit Schotland zoo wel als uit Engeland ſcheen noodzakelijk te maken. En op dat tijdſtip waren de Hollanders reeds voorlang in *Nieuw-Nederland* gevestigd.

Robertſon, de naauwkeurige Geſchiedſchrijver van America, erkent bovendien uitdrukkelijk, dat de Hollanders, het eiland *Manhattans*, de rivier van *Connecticut*, en de ſtreken langs den oever ontdekt hebbende, daarop alle regten verkregen hadden, die de eerste bezitneming ſchenkt (103); terwijl *Burk*, die de Geſchiedenis der Engelſche Volkplantingen in America met opzet beſchreven heeft, het mede voor zeker houdt, dat de Landswinningen der *Hollanders* en der *Zweden* ouder zijn dan die van *Nieuw-Engeland*. (104)

Te

(102) RIJMER *Acta publ.* T. VII. p. 115, 116.

(103) *Geſch. van America*, V. D. bl. 180.

(104) *Histoire des Coloniës Europ. dans l'Amerique*. T. II. p. 207.

Te zeggen, dat zij er flechts gedoogd waren, even als Vreemdelingen, die zich in Engeland of elders nederzetteden, zonder daarom voor hun Vaderland te verkrijgen het regt van *Souverainiteit*, is in der daad befpottelijk. Of zoude men aan Vreemdelingen in eenig Rijk toelaten eene Stad te bouwen, vastigheden en fterkten te ftichten, gewapende benden in dienst te houden enz.?

De oudfte inboorlingen van Nieuw-Nederland, die nog heugenis droegen van de aankomst van 't Schip de *Halve Maan* in het jaar 1609, verzekerden bij herhaling, (gelijk ik reeds hier boven aanteekende) dat, vóór de komst der Nederlanders, zij volftrekt onkundig waren van het beftaan van eenige andere Natie buiten de hare, en dat zij het fchip voor eenen grooten Visch of Zeemonfter hadden aangezien; terwijl Hudfon en zijne fchepelingen zich overtuigd hielden, dat nimmer vóór hen eenige Christen-natie daar voet aan land gezet had.

Van geene meerdere waarde is 't geen de Schrijver van 't *Brittannifche Rijk in America* (105) verhaalt, dat de Hollanders hun regt op *Nieuw-Nederland* in het jaar 1608 ge-

(105) Bl. 100.

gekocht hadden van Kapitein *Hudſon*, welke koop, als zonder 's Konings kennis geſchied, altoos als nietig gerekend was: dat de Puriteinen, die de Volkplanting New-Plijmouth naderhand ſtichtten, voornemens waren geweest om zich langs de baai van *New-haven* en op 't *Lang-eiland* neder te zetten, maar oostwaards opgeſtuurd door den Schipper, die een Hollander was en door zijne landslieden omgekocht, van hunne bezitneming toen hadden moeten afzien: dat de Hollanders, met planten begonnen hebbende, van daar verdreven waren door den Ridder *Argal*, Gouverneur van Virginië, en zich daarop aan Koning Jacobus den I. hadden vervoegd en vrijheid verkregen, om tot gerief hunner ſchepen, die op reis naar Brazil waren en levensmiddelen noodig hadden, eenige hutten langs de kust te bouwen: van welk voorwendſel zij zich bediend hadden, om langzamerhand zich aldaar zoodanig te nestelen, dat zij er verſcheiden Steden en Vestingen gebouwd, Plantaadjen aangelegd en binnen korten tijd tot een groote en volkrijke Kolonie waren aangegroeid. — Dus verre de ongenoemde Engelſche Schrijver. Laten wij zien wat men van zijn verhaal te denken hebbe.

Hud-

Hudſon zoude zijn regt aan de Hollanders verkocht, en de Koning nimmer deze koop met zijne goedkeuring bekrachtigd hebben!

Maar vanwaar blijkt iets van deze onderhandeling? — *Hudſon* was met een ſchip der Nederlandſche Oost-Indiſche Maatſchappij uitgezonden. Hij was zeker de eerſte, die de Groote- of Noord-rivier en de daaraan grenzende kusten ontdekte: maar niet de eerste, die ze in bezit nam. Dit deden andere Nederlanders veel later, waarſchijnlijk eerst in het jaar 1614, gelijk wij hier voren zagen.

Dat de Puriteinen, in hunne togt naar Noord-America, door eenen Hollandſchen Schipper misleid zouden geweest zijn, ſteunt op eene vertelling, zonder genoegzaam bewijs. Maar al ware het mogelijk zulks te bewijzen: dit zeker zoude de bezitneming der Nederlanderen niet kunnen benadeelen, als hebbende ten minsten zes jaren vroeger plaats gehad.

Wat eindelijk betreft het verdrijven der Nederlanderen uit Noord-America door den Ridder *Samuël Argal*, Gouverneur van Virginië; het is mogelijk, dat deze man, in zijnen ijver tot uitbreiding der Engelſche Volkplantingen, toen hij, in het jaar 1620, op eigen gezag de Franſchen ging verjagen uit Canada, zich ee-

nige ſtrooperijen veroorloofd hebbe op de Nederlandſche Plantaadjen, aan de Hudſons - rivier : maar dit bewijst niets tegen der Nederlanderen regt van vroeger bezitneming ; daar toch zij , zoo wel als de Franſchen , op dien tijd met de Engelſchen in Vrede zijnde, dergelijk geweld niet verdiend hadden. Ook is het gedrag van den Gouverneur *Argal* geenszins goedgekeurd , daar hij in het volgende jaar naar Engeland geroepen en van zijn ambt ontzet is. (106)

Of zal men zeggen, dat het regt van bezitneming der Nederlanders van onwaarde zij, vermits de Landen, die zij innamen, door andere ſchoon woeste Volken bewoond werden? Immers dit zelfde zoude gelden tegen de Engelſchen. Behalve dat, volgens verzekering van Bewindhebberen der West - Indiſche Maatſchappij, (in de *Memorie* van den 29 September 1654, en te lezen in het *Verbaal van Beverningk*, *bladz.* 604) hare Dienaren, terſtond na den aanvang van het Octrooi, zich hebben toegelegd om verſcheidene eilanden en gronden van de inlanders te koopen, zoo als zij dan ook, bij wijze van koop, wettige eigenaars waren geworden van verſcheidene gronden langs de Noord - rivier

(106) *Britt. Rijk in America*, bl. 184.

vier, als: *Pavonia*, *Hoboken*, het *Staten-en Noten-eiland*, het *eiland Manhattans*, eene groote ſtreek Lands, genoemd *Zwanendaal*, niet ver van Kaap *Hinlopen* aan de Zuid-rivier en het geheele Landſchap *Connecticut*.

Gerustelijk dus mogen wij beſluiten, dat de Engelſchen geen regt van bezitneming kunnen voorwenden op de Landen in Noord-America, door de Nederlandſche West-Indiſche Maatſchappij bezeten en *Nieuw-Nederland* genoemd; maar veeleer, dat deze Landen met het zelfde regt als eene *Nederlandſche Volkplanting* hebben moeten worden aangemerkt, als *Virginië*, aan de Zuid-rivier, den naam eener *Engelſche Kolonie* dragen kon; en dat in der daad niets anders dan naijver in het ſtuk van koophandel aan de Engelſche, onvermogen en zwakheid aan de zijde der Nederlanderen, de oorzaken zijn geweest van het verlies eener Volkplanting, die voor ons Vaderland bijna zeker eene bron van welvaren zoude zijn geworden, en misſchien den afſtand van Brazil rijkelijk vergoed hebben.

Beſluit.

Zoo heb ik dan de taak, welke ik mij had opgelegd, mogen voleinden; — overtuigd dat

daaraan nog zeer veel ontbreekt, in weerwil van den arbeid, dien ik heb aangewend. Indien ik had kunnen magtig worden *het Vertoog* of *de Remonſtrantie der Gemeente van Nieuw-Nederland*, door *van der Donck* aangehaald; indien ik toegang had kunnen krijgen tot de oudſte *Notelen* van de West-Indiſche Maatſchappij ter Kamer Amſterdam, zoude ik waarſchijnlijk naauwkeuriger hebben kunnen opgeven zoowel de reistogten naar, als de toenemende bevolking, beſchaving en verdere lotgevallen van Nieuw-Nederland: doch hierin hebben mijne pogingen niet mogen ſlagen. Misſchien zou men, aangaande dat gedeelte der Volkplanting, 't geen aan de Stad Amſterdam was afgeſtaan, eenige bijzonderheden kunnen ontdekken uit de ſtukken, te vinden, onder de Stads Papieren van Amſterdam, in 't *Muniment Register B. folio* 26. *en D. fol.* 89 *en* 148: doch ik geloof niet, dat zij voor de algemeene kennis der lotgevallen van Nieuw-Nederland van merkelijk belang wezen zouden.

Misſchien zouden de Engelſche Schrijvers, waarop *Robertſon* zich beroept in het vijfde deel zijner *Geſchiedenis van America*, eenig licht over mijn verhaal verſpreid hebben: dan mijne pogingen om dezelve te raadplegen

gen vruchteloos geweest zijnde, ben ik genoodzaakt daarin te berusten; de hoop koesterende, dat mijn arbeid nog eenmaal door eene bekwamer pen zal verbeterd worden. (107)

NASCHRIFT.

Nadat ik deze Schets van den oorſprong en de Lotgevallen van Nieuw-Nederland geſchreven had in het jaar 1813 en 1815, had ik de eer in 't begin van het jaar 1817, te ontvangen eene benoeming als *Honorair Lid van het Geſchiedkundig Genootſchap te New-York*, terwijl mij tevens ten geſchenke werd toegezonden een exemplaar van de twee uitgegeven deelen harer Verhandelingen, onder het opſchrift: *Collections of the New-York Historical Society*, *printed New-York* 1811 *and* 1814. Ik vond in deze Verhandelingen verſcheidene

 Stuk-

(107) Te vergeefs heb ik ook bij een der hier te Lande wonende Leden, van het geſlacht van *Rensſelaar* (wiens Voorouders eene aanzienelijke Kolonie geſticht hebben in Nieuw-Nederland, *Rensſelaarswijk* genoemd,) onderzoek gedaan, of ook daar eenige ſtukken ter opheldering der Geſchiedenis voor handen waren; dan ik ben onderrigt, dat alle deze voor eenige jaren waren ter hand geſteld aan den Heer *R. S. van Rensſelaar*, bij zijn vertrek naar America, alwaar die Heer, gelijk ik meen, zich nog bevindt.

Stukken, die licht verſpreiden over de groote gebeurtenisſen, waarop zich mijn aandacht bepaald had, en heb mij daarom ook, tot opheldering of uitbreiding van mijn Verhaal, van dezelve bediend, mij daarop bij ieder punt van dien aard in de Noten beroepende.

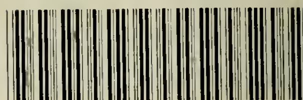
En terwijl ik het Geſchiedkundig Genootſchap van New-IJork eerbiediglijk dankzeg voor de eer, mij bewezen, vertrouw ik, dat zij, ingevolge hare algemeene uitnoodiging, ook mijne aanteekeningen, hoe gebrekkig anders, zal gelieven aan te nemen als welmeenende pogingen tot ontdekking der waarheid en tot opheldering der Geſchiedenis, al is het ook dat ik niet mogt zijn inſtaat geweest alle de onderſcheidene Vragen te beantwoorden, die zij ten onderzoek heeft voorgeſteld, en die eerst na het ſchrijven dezer Verhandeling ter mijner kennis zijn gekomen.

.. C. BINDERY
1904

LIBRARY OF CONGRESS
0 014 114 087 5
